

de mens^{uvv}.nu magazine

April - mei - juni 2023 | 12de jaargang nr. 2 | Verschijnt driemaandelijks
V.u.: Freddy Mortier - Bijkomend atgiffekantoor MassPost Aalst - P900224

Dossier

De virtuele mens

Jong.nu

Draw for Change!

**“Glimlach op het gezicht toveren,
beslommeringen doen vergeten”**

Wendy Van Wanten over zingeving en authenticiteit

vrijzinnig humanistisch tijdschrift
voor iedereen

de mens^{uvv}.nu
is vrijzinnig humanistisch

deMens.nu – Unie Vrijzinnige Verenigingen vzw

Federaal secretariaat

Brand Whitlocklaan 87 bus 9
1200 Sint-Lambrechts-Woluwe
02 735 81 92
info@deMens.nu
www.deMens.nu

Hoofredactie

Anne-France Ketelaer

Redactie

Jérémy Celen
Nele Deblauwe
Stijn Derauw
Lieve Goemaere
Bert Goossens
Joke Goovaerts
Philipp Kocks
Laure Lytens
Wendy Serraris
Hilde Vandervelde
Ellen Vandevijvere
Luc Vangansbeke
Anne-Flor Vanmeenen

Eindredactie

Hilde Vandervelde

Lay-out

Drukkerij Verspecht

Foto cover

© Jeroen Vanneste

deMens.nu Magazine is een gratis vrijzinnig humanistisch tijdschrift dat vier keer per jaar verschijnt. De redactie van deMens.nu Magazine is niet verantwoordelijk voor de inhoud van de door derden geleverde artikels. Dit magazine is auteursrechtelijk beschermd.

Onder auspiciën van de Unie Vrijzinnige Verenigingen vzw.

Conform de wet tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer ten opzichte van de verwerking van persoonsgegevens (8 december 1992) en de algemene verordening gegevensbescherming (AVG - (EU) 2016/679) herinneren we je eraan dat een aantal van je persoonsgegevens werden opgenomen in ons adressenbestand. Dit magazine wordt enkel opgestuurd op uitdrukkelijke aanvraag en/of met uitdrukkelijke toestemming.

Via schriftelijk verzoek, gericht aan Anne-France Ketelaer, algemeen directeur deMens.nu, Brand Whitlocklaan 87 bus 9 te 1200 Sint-Lambrechts-Woluwe, of via privacy@deMens.nu kan je de inzage, correctie of verwijdering van je opgeslagen persoonsgegevens verkrijgen.

Reacties op dit nummer kan je steeds mailen naar info@deMens.nu

De virtuele mens

C

rypto's, trollen en cypherpunks. Nee, dat zijn geen magische wezens of protagonisten uit sciencefictionfilms. Ze bestaan wel degelijk, hoewel hun vorm niet altijd even tastbaar is. Vriendschappen, relaties en

ruzies ontstaan op het wereldwijde web. Verschillende werelden komen bij elkaar en interactie met de andere kant van de aardbol was nog nooit zo makkelijk. De virtuele wereld lijkt geen grenzen te kennen. Maar het digitale is geen competitie voor de fysieke leefwereld, want menselijk contact kent immers geen gelijke.

Het inzetten van de schijnbaar onuitputtelijke stroom aan digitale innovaties kan wel aanvullend werken in verschillende geledingen van de maatschappij. Dat kan je zelfs letterlijk nemen, daar aangevulde en virtuele realiteit bijvoorbeeld steeds meer worden ingezet bij medische opleidingen en operaties. Vele beeldschermen maken licht werk, zou het nieuwe adagium van ziekenhuizen en zorginstellingen kunnen zijn.

Vroeger kende men trollen uit mythen, sagen en legenden. Nu resideren er heuse trollenlegers op het internet. Niet altijd met goede bedoelingen en vaak even ongrijpbaar als hun mythische tegenhangers. We onderzoeken het voor jou. Werkelijk alles is terug te vinden op het wereldwijde web. Zo heeft online shoppen voor- en nadelen, en hoe staat het met de duurzaamheid ervan? Kunnen videogames met een historische insteek je echt iets over de geschiedenis vertellen? En leven we in de metaverse straks met zijn allen verder na de dood?

Je vindt het allemaal in het dossier over de virtuele mens. Veel leesplezier.

Jérémy Celen

Inhoud

**Een vrijzinnig
humanistisch
magazine voor
iedereen**

Dit magazine bevat een toegankelijke mix van luchtige en diepgravende artikels over eigentijdse onderwerpen die verband houden met vrijzinnig humanisme.

Vrijzinnig humanisten geloven in de mens en plaatsen die centraal

De verantwoordelijkheid voor zin en moraal ligt voor vrijzinnig humanisten bij de mens. We bepalen zelf hoe we ons leven zin geven in het hier en nu, en dat doen we met respect voor de keuze van anderen en voor de natuur. We streven daarom ook naar een warme en solidaire democratische samenleving waar elk individu zich ten volle kan ontplooiën. Hoewel iedereen anders is, zijn we gelijkwaardig en moeten we onszelf kunnen zijn.

Vrijzinnig humanisten kijken kritisch naar de wereld en naar zichzelf

We aanvaarden niet zomaar wat anderen zeggen, maar oordelen zelf wat goed is en wat slecht. Dé waarheid bestaat immers niet en dus kan niemand die opleggen. Daarom stellen we alles in vraag tot we nieuwe inzichten hebben. Het is onze ultieme vrijheid: het mogen veranderen van mening.

Vrijzinnig humanisten zijn een bont allegaartje

Jong en oud, rijk en arm, uit alle hoeken van de wereld ... We geven allen zelf zin aan ons leven en maken er samen het beste van. Hier en nu en met vertrouwen in de toekomst.

deMens.nu Magazine is er voor vrijzinnig humanisten, maar ook voor iedereen die zich betrokken voelt bij onze samenleving en zeker ook voor nieuwsgierigen.

46

47

48

50

6 Onderhuids

Interview met Wendy Van Wanten: "Ik heb vastberaden de weg gevolgd die voor mij de juiste was"

11 Vrijzinnige barometer

Abortus, een stand van zaken

12 Wetenschappelijk onderzocht

De verandering van het klimaat is geen kinderspel

14 Jong.nu

Interview met Lauranne Van den Heede over *Draw for Change!*: "Emotie omzetten in actie"

17 Dossier

De virtuele mens

45 Column Kurt Van Eeghem

Huppelen over imaginaire battlefields

46 Achter de schermen

CAVA, op zoek naar tradities

47 Ingezoomd

50 jaar debat & verbinding

48 Vrijwilligers van bij ons

Corinne Assenheimer en Anja Van de Velde, vrijwilligers bij het Hannah Arendt Instituut

50 Een bank vooruit

Bert De Clercq, leerkracht niet-confessionele zedenleer, over online omgangsvormen

51 Breinpijn

Puzzel mee en maak kans om een boek te winnen

52 Van de bovenste plank

Recensies van *Dagboek 1933*, *Elisabeths vraag*, *Het verhaal van Rusland* en *Tegenvoets*

54 Actua

Nieuwsberichten en activiteiten

56 Op het terrein

Het belang van gelijkwaardigheid

57 Achter tralies

Onszelf niet langer voor het lapje houden

58 Column Tinneke Beeckman

De wereld leefbaar houden

59 Levenskunst

60 Het huisvandeMens in je buurt

**“Ik heb vastberaden
de weg gevolgd die
voor mij de juiste was”**

Interview met Wendy Van Wanten

Ze werd geboren als Iris Vandenkerckhove, maar staat bekend als Wendy Van Wanten, voormalig model, mediafiguur en vooral zangeres - haar droomjob van kindsbeen af. Het is Iris met wie we even achterom mogen blikken. Ondanks alle hoogtes en laagtes is ze toch altijd vooral haar authentieke zelf gebleven.

Lieve Goemaere - foto's © Jeroen Vanneste

Ik heb me laten vertellen dat je zedenleer hebt gevolgd?

Vanaf het middelbaar, dat klopt. Voordien heb ik een traditioneel katholiek traject afgelegd, inclusief eerste communie en vormsel, want dat moest in die tijd, daar kon je eigenlijk niet onderuit. Ik herinner me dat ik op mijn plechtige communie een heel kort kleedje droeg, speciaal voor mij gemaakt. Erg godvruchtig zag ik er alleszins niet uit. *(lacht)* Vanaf het middelbaar mocht ik van mijn ouders kiezen, en dan ben ik in de voetsporen van mijn twaalf jaar oudere zus getreden.

Annie was mijn lichtend voorbeeld. Zij had zedenleer gevolgd, dus ik ook. Ik hield van die lessen. Sowieso was ik een brave, plichtsbewuste leerlinge, maar wat deed het deugd dat we bij zedenleer net wat meer vrijheid kregen. Een bevrijding na al die jaren catechismus. Wat me altijd is bijgebleven, is hoe die leerkracht voorstelde dat we elkaar een bijnaam zouden geven, een soort totem als bij de scouts. Mijn bijnaam werd 'Stil Juffertje'. Op dat moment in mijn leven klopte dat zeker, maar als je naar het verdere verloop kijkt, kan je wel zeggen dat het stille juffertje opengebloeid is.

Ik voelde mezelf alleszins thuis komen bij zedenleer, en tot op heden ga ik op een niet-religieuze manier door het leven. Ik ben nooit voor de kerk getrouwd, mijn dochter is niet gedoopt, ze gaat ook niet naar het katholiek onderwijs ... Pas op, alle respect voor wie wél gelooft. Ik snap dat, iedereen gaat op zoek naar een houvast in zijn leven en veel mensen vinden dat binnen hun geloof.

Wat is jouw houvast?

Mijn thuis, mijn nest, de vertrouwde mensen om mij heen. Dat heb ik nu, dat had ik vroeger ook. Ik ben opgegroeid in een warm en liefdevol gezin. Mijn vader was agent, mijn moeder huisvrouw, mijn zus ontfermde zich als een tweede moedertje over mij. Een mooiere kindertijd kan ik me niet voorstellen.

Mijn wereld stortte in toen mijn moeder overleed. Ik was amper negentien, kon niet begrijpen dat dit net haar moest overkomen. Mijn zus woonde niet meer thuis en mijn vader vond na twee maanden een nieuwe partner. Ik stond er helemaal alleen voor en verloor alle grond onder mijn voeten. Ik snapte niet dat mijn papa zo snel bij iemand anders ging wonen. Achteraf, toen ik zelf wat ouder en vooral wijzer werd, begreep ik dat wel. Mijn ouders leefden volgens een traditioneel rollenpatroon: mijn moeder regelde alles voor mijn vader. Hij wilde niet dat ik die rol moest overnemen, dat hij al te veel een beroep op mij moest doen. Integendeel, mijn papa wilde mij zo min mogelijk tot last zijn en mij de kans geven om mijn vleugels uit te slaan. Dat was niet gelukt als ik voor hem had moeten zorgen.

Zoiets begrijp je pas als er wat jaren overheen zijn gegaan, niet op het moment zelf. Nu kan ik zeggen dat ik heel dankbaar ben dat hij nog een mooi leven met die nieuwe partner heeft kunnen leiden, én dat hij mij alle kansen heeft geboden om mijn eigen weg te volgen.

“Vol vertrouwen naar mijn medemens kijken, altijd uitgaan van goede bedoelingen”

Het moet een grote shock geweest zijn om je veilige nest opeens kwijt te spelen. Hoe heb je alles aangepakt, zo in je eentje?

Ik ben, opnieuw net zoals mijn zus, voor medisch secretaresse gaan studeren, maar dat was echt mijn ding niet. Steek mij tussen vier muren en ik word gek. Dus die opleiding was niets voor mij, en ik voelde me heel alleen op de wereld, erg machteloos. Dat waren zware tijden. Tot ik op een bepaald moment besepte: ofwel laat ik me volledig gaan, ofwel probeer ik mijn leven weer op de rails te krijgen. Dat is me gelukt dankzij de stevige basis die ik in mijn jeugd heb meegekregen: niet opgeven, je best doen. Ik ben voor een modellencarrière gegaan, wat in de oren van de meeste mensen als een luxeleventje klinkt: veel reizen, mensen ontmoeten, in de bladen staan. Wat ze vergeten, is dat het ook keihard werken is, constant op je lijn letten, je eenzaam voelen, weinig thuis zijn. In die tijd reed ik in mijn eentje naar Amsterdam en Parijs, en trok ik me overal uit de slag. Maar een modellencarrière is kortstondig: toen ik achtentwintig was, moest ik beginnen uitkijken naar iets anders.

Is dat het moment waarop Wendy Van Wanten ontstond?

Mijn grote droom was om zangeres te worden. Dus na mijn modellencarrière zette ik alles daarop in, maar dat was niet zo gemakkelijk.

Niemand zat te wachten op Iris Vandekerckhove. Toch boekte ik enkele kleine successen en via via belandde ik bij een grote meneer uit de Nederlandse showbusiness, Jef Rademakers. Ik werd uitgenodigd voor een casting, waar alle meisjes in een zwembad moesten springen. Geen haar op mijn hoofd dat daaraan dacht. Ik gaf Rademakers dus mijn portfolio en zei: “Alles wat je moet weten, staat hierin.” Ik vertrok - tot grote ontsteltenis van mijn eigen manager die vond dat ik een gouden kans liet schieten. Maar voor mezelf was het evident: ik had een duidelijke grens in mijn hoofd, met dingen die ik wel en dingen die ik niet wilde doen. En al was ik best vrijdenkend en had ik er geen problemen mee om bijvoorbeeld lingerie te showen, toch was er ook een preutse kant aan mij. Het maakte niet uit wie er tegenover me stond en hoeveel macht of impact die persoon had, ik volgde mijn eigen innerlijke kompas. En blijkbaar moet ik hem net door die aanpak bijgebleven zijn, want anderhalf jaar later kreeg ik telefoon van Rademakers: of ik een brievenrubriek in zijn programma *The PinUp Club* wilde doen. Zoiets zag ik wel zitten. Ik heb in totaal maar vier opnamedagen gehad, en toch heeft mijn leven daarna een compleet andere wending genomen. Ik was niet langer Iris, maar Wendy die Van Wanten weet. Niemand had het programma bekeken, maar iedereen had het wel gezien en had er zeker ook een mening over. *(lacht)* Vooroordelen

en tegenwind krijg je altijd, dat maakte me niets uit. Voor mij was het belangrijkste dat ik gelanceerd was. Ik werd overal gevraagd en dat was mijn momentum om te beginnen zingen. Het was een kans die ik met beide handen heb aangegrepen.

Hoe maak jij zelf het onderscheid tussen Iris en Wendy?

Ikzelf ben eerder verlegen, ik zoek nooit de drukte of de aandacht op. Wendy is de durver, die luid en aanwezig is, dubbelzinnige grapjes maakt, deugnieterijen uithaalt. Iris is wie ik ben, Wendy is een uitvergroting, de rol die ik speel, het personage waarmee ik mensen gelukkig probeer te maken. Want daar draait mijn job eigenlijk om: een glimlach op het gezicht toveren, zorgen dat mensen hun dagelijkse beslommeringen even vergeten. Als Iris sta ik positief in het leven, maar Wendy doet daar natuurlijk altijd nog een schepje bovenop. Na drieëndertig jaar ben ik echt vereenzelvigd met haar, en misschien is het zelfs zo dat ik Wendy nodig heb om mij in de soms harde buitenwereld te begeven. Zeker wanneer alles wat stroever loopt.

Zijn er al veel zulke momenten geweest?

Mijn leven verschilt niet van dat van de gemiddelde mens. Ik heb al veel verdriet gekend, maar ik probeer op de mooie kanten te focussen:

ik heb een gelukkige relatie, een warm nest, een carrière waar ik trots op ben en die nog steeds verder loopt. Dat houdt me de laatste tijd wel bezig: hoelang nog? Ik merk dat ik ouder word, fysiek, maar ook mentaal. Mijn menopauze vond ik helemaal geen gemakkelijke fase. Er zijn de lichamelijke veranderingen, maar er is ook de psychische impact. Het besef dat je een hoofdstuk hebt afgesloten, dat er weer een fase voorbij is, dat de tijd om dingen te doen alleen maar korter wordt. Dat alles bracht een echte onrust met zich mee, terwijl ik van nature eigenlijk vrij rustig ben. Verouderen is confronterend, maar toch grijp ik niet in. Geen botox of operaties voor mij, wel gezonde voeding en voldoende nachtrust. Ik besef maar al te goed dat je moet koesteren wat je hebt, en dat alles in één klap kan veranderen. Kijk maar naar mijn moeder: ik ben ouder dan zij ooit is geworden. Ze heeft mijn eerste cover op een magazine nog gezien, maar al de rest heeft ze gemist.

Heb je dan nooit zin om te stoppen met zingen en je terug te trekken in je coconnetje?

Daarvoor doe ik mijn job veel te graag. Ik ben de laatste jaren steeds meer beginnen te beseffen: als ik nog iets wil bereiken, dan moet ik dat nu doen. Ik leid op alle vlakken een gedisciplineerd leven. Ook als moeder ben ik best streng. Al is het allerbelangrijkste dat mijn

kinderen gelukkig zijn en dat ze hun eigen plekje op de wereld vinden. En natuurlijk gaan ook zij hun tegenslagen hebben, maar ik hoop dat ze voldoende basis hebben meegekregen om daarmee om te gaan. Zelf heb ik er vooral moeite mee wanneer mensen anders blijken te zijn dan je denkt: je vertrouwt iemand en toch plant die persoon een mes in je rug. Ik snap dat niet. De zon schijnt voor iedereen, ik ben op niemand jaloers. Ik probeer me door dergelijke negatieve ervaringen niet te laten leiden. Ik blijf vol vertrouwen naar mijn medemens kijken, ik ga altijd uit van goede bedoelingen. Vertrouwen hebben is geen vorm van naïviteit. Stel je voor dat je je tegen iedereen moet wapenen, dat je van iedereen sowieso het slechtste verwacht. Dat zou toch geen leven zijn? Het is een kwestie van focus: probeer om kwetsuren achter je te laten en focus op de goede dingen. Dat heeft Wendy me geleerd: bekijk alles zoveel mogelijk door een roze bril.

Je blijkt tevreden terug op de weg die je tot nu toe hebt afgelegd?

Heel zeker. Het stille juffertje is ontpopt. Ik wist wat ik wilde en ik heb me daarvoor altijd voluit ingezet, zonder om werk of aandacht te bedelen en zonder mijn eigen principes te verloochenen. Ik heb me niet van de wijs laten brengen door criticasters of tegenstanders.

Eigenlijk had ik ook helemaal niets te bewijzen: ik weet dat ik altijd recht in mijn schoenen heb gestaan en ik heb heel vastberaden de weg gevolgd die voor mij de juiste was. Ik ben altijd mezelf gebleven, als Wendy en als Iris. Ik ben ervan overtuigd dat mensen die authenticiteit en eerlijkheid ook voelen, en dat dat een groot deel van mijn succes is. Je kan niet geloven wat fans me allemaal toevertrouwen, ik voel me soms de Moeder Teresa van de showbizz. *(lacht)* Dat is therapie voor hen, maar ook voor mij.

Omdat je iets voor je fans betekent?

Zo zou ik het niet durven stellen, dat klinkt wat pretentius, en als Iris vind ik dat bescheidenheid siert. Ik zie het als een wisselwerking: het zijn mijn fans die mij de mogelijkheid geven om mijn leven te leiden zoals ik dat wil. Ze geven me energie en maken me blij, en als ik iets kan terugdoen door naar hun verhaal te luisteren, dan doe ik dat met alle plezier. Wanneer ik die persoon dan op een volgend optreden weerzie, informeer ik hoe de situatie ondertussen geëvolueerd is. Ik zou nooit zonder boe of bah langs die mensen heen kunnen stappen en weggrijden van een optreden zonder ook maar één vriendelijk woord. Ik beseef maar al te goed hoeveel ik aan mijn fans te danken heb.

Abortus, een stand van zaken

Wetenschappelijke experts doen in een nieuw rapport aanbevelingen voor de verlenging van de abortustermijn tot minstens achttien weken en het afschaffen van de 'vernederende' wachttijd van zes dagen. Naar aanleiding van het verschijnen van dat rapport publiceerde deMens.nu een communiqué. Lees hier een aantal fragmenten.

Op vrijdag 10 februari 2023 werd het langverwachte rapport over vrijwillige zwangerschapsafbreking van een comité van experts aan de Vivaldi-regering overhandigd. De experts van dit comité werden aangesteld door de rectoren van de zeven Belgische universiteiten die een volledige medische opleiding aanbieden. Deze werkgroep bestaat met andere woorden uit onafhankelijke experts die hun conclusies hebben gemaakt op basis van nauwgezet wetenschappelijk onderzoek.

Als deMens.nu, de vertegenwoordiger van de vrijzinnig humanistische gemeenschap in Vlaanderen en Brussel, doen we een oproep aan de federale regering om niet langer te talmen en deze glasheldere aanbevelingen in een wetgevend kader te gieten.

Van 12 naar minstens 18 weken

Vandaag is het uitvoeren van een abortus enkel mogelijk tot 12 weken na conceptie, behalve bij medische uitzondering. De experts concluderen dat de termijn best op minimaal 18 tot maximaal 20 weken komt te liggen en dat alle abortussen die plaatsvinden voor die verlengde termijn aan eenzelfde juridische procedure moeten worden onderworpen.

Die verlenging is nodig omdat er ook na 12 weken vrouwen zijn die de keuze voor een zwangerschapsafbreking (willen) maken. Als ze de kennis en middelen hebben, trekken ze daarvoor naar Nederland, waar de grens in de praktijk op 22 weken ligt. Als ze daarentegen pech hebben, zijn ze gedwongen in België ongewild een kind ter wereld te brengen.

Als het gaat om de uitbreiding van de termijn komen er steeds twee zaken naar boven. De eerste is dat een abortus in het tweede trimester een zwaardere ingreep is dan in het eerste trimester. Dat is natuurlijk juist, maar medisch gesproken gaat het nog steeds om een ingreep met een laag risico. De experts voorzien in hun rapport hiervoor de gepaste medische omkadering. Het tweede argument heeft te maken met het ethisch statuut van het embryo. Een foetus op 18 weken is natuurlijk groter en zwaarder dan op 12 weken, maar centimeters en kilo's zeggen niets over het ethisch statuut van de foetus. Het is verstandiger de grens op de zogenaamde levensvatbaarheid te leggen, het moment waarop het kind, met life support, zou kunnen leven mocht het dan geboren worden.

Die grens wordt vandaag bij afspraak op 22 weken gelegd, maar ligt in feite nog minimaal twee weken later. Met 18 of 20 weken zit je nog een veilig eind af van die minimumgrens.

Vernederende wachttijd

De verplichte wachttijd van zes dagen kan volgens de experts best helemaal uit de wet worden geschrapt. Die wordt immers als vernederend beschouwd omdat het een immaturiteit van vrouwen suggereert. Het veronderstelt dat vrouwen zelf niet in staat zouden zijn om een bedenktijd in te bouwen. Het is daarbij ook belangrijk dat de vrouw de mogelijkheid wordt aangeboden om de eerste consultatie op afstand te laten plaatsvinden. In de praktijk gebeurt de ingreep ook nooit op de dag van de eerste consultatie, of er zou sprake moeten zijn van medische hoogdringendheid.

Er staan nog heel wat interessante en genuanceerde aanbevelingen in het rapport, vijftientig in totaal. Er moet bijvoorbeeld meer worden ingezet op de opleiding en beschikbaarheid van hulpverleners. Ook belangrijk: de bestaande financiële drempels voor het laten uitvoeren van een vrijwillige zwangerschapsafbreking moeten worden weg-gewerkt. Daarnaast wordt er ook aandacht besteed aan mentale (na)zorg, preventie in de vorm van informatiecampagnes en het terugbetalen van anticonceptie.

Een breed maatschappelijk draagvlak

De bal ligt nu terug in het kamp van de politiek, meer bepaald bij één partij die de andere er al jaren toe dwingt om dit dossier in de koelkast te houden. En dat ondanks de smeebedes van het werkveld, een positief advies van de Raad van State en talloze getuigenissen van experts. Dit rapport is de bevestiging van conclusies die al langer op tafel liggen.

We begrijpen dat CD&V een deeltje van haar klassieke achterban, een groep van conservatieve katholieken die zelfbeschikking afwijzen als er ongeboren leven in het spel is, niet tegen de borst wil stoten. Maar tegenover die minderheidsgroep staat een ruime meerderheid, ook mensen die zichzelf als (cultuur)christen beschouwen, die wél de reproductieve rechten van de vrouw wensen te respecteren.

Het rapport vormt een ideale basis om tot een nieuw wetgevend kader te komen. We vragen dat, in het belang van de betrokkenen, elke politieke partij en elk parlementslid zijn/haar/hen verantwoordelijkheid neemt. Het cynische spel van politieke verdragingsmanoeuvres die ingaan tegen de rechten van alle vrouwen in ons land heeft al veel te lang geduurd.

Meer weten? Het volledige communiqué, ondertekend door Freddy Mortier, voorzitter, en Anne-France Ketelaer, algemeen directeur van deMens.nu, alsook het rapport vind je op: www.deMens.nu

De verandering van het klimaat is geen kinderspel

De klimaatopwarming doet ons nadenken over welke toekomst we voor onze kinderen willen. Want het is aan hen dat we de aarde doorgeven. Uit onderzoek blijkt echter dat maar liefst 774 miljoen kinderen wereldwijd nu al de gevolgen van de klimaatverandering ondervinden. Die toekomst ziet er dus niet meteen rooskleurig uit.

Ellen Vandevijvere

Klimaatextremen in kaart gebracht

De ngo Save the Children bracht recent een rapport uit dat de resultaten van enkele studies samenlegt. Er werkten twee wetenschappers van de Vrije Universiteit Brussel aan mee, klimaatwetenschapper Wim Thiery en hydroloog Derrick Muheki. Het rapport met als titel *Generation Hope: 2.4 billion reasons to end the global climate and inequality crisis* legt nieuwe verbanden, waarbij duidelijk wordt dat kinderen in armoede nog eens extra de rekening voor het opwarmende klimaat betalen.

Save the Children is een gerenommeerde internationale ngo die zich inzet voor (kwetsbare) kinderen wereldwijd, meestal in gebieden waar oorlog, armoede, ziekte of honger heerst. De organisatie komt op voor kinderrechten, zet zich in bij acute gebeurtenissen, zorgt voor ontwikkelingsprogramma's en laat zoveel mogelijk de stem van de kinderen zelf horen.

Voor het rapport *Generation Hope* hield de ngo een grootschalig opinieonderzoek bij 54.500 kinderen uit 41 landen, bracht ze in kaart waar in de wereld de meeste armoede heerst, en kruiste ze die gegevens met de VUB-klimaatdata. Klimaatwetenschapper Wim Thiery: "Deels gingen de data daarover terug op mijn studie die in 2021 in het vakblad *Science* verscheen. Daarin harmoniseerden we de berekeningen van verschillende computermodellen, uitgevoerd door een wereldwijd netwerk van klimatologen. En daaruit distilleerden we de gebieden met de grootste klimaatrisico's."

Uit onderzoek blijkt dat vier op de vijf kinderen tegenwoordig elk jaar minstens één klimaatextreem meemaken: een uitzonderlijke hittegolf, een overstroming, een natuurbrand, een tropische storm, een periode van extreme droogte of een mislukte oogst

“Om die oefening tot een goed einde te brengen, bekeken we eerst en vooral waar er hoeveel kinderen wonen”, gaat VUB-onderzoeker Derrick Muheki verder. “Daarop projecteerden we de gebieden waar vandaag klimaatextremen voorkomen. Van idee tot publicatie heeft dat onderzoek meer dan twee jaar in beslag genomen. En daaruit blijkt dat vier op de vijf kinderen tegenwoordig elk jaar minstens één klimaatextreem meemaken: een uitzonderlijke hittegolf, een overstroming, een natuurbrand, een tropische storm, een periode van extreme droogte of een mislukte oogst.”

Ongelijkheid door leeftijd en inkomen

Twee dimensies van ongelijkheid bepalen de schade die door kinderen wordt geleden. De eerste is de leeftijd van het kind. “Er leven ongeveer 2,4 miljard kinderen op de wereld. Zij lijden emotioneel en fysiek meer door rampen en moeten veel langer met het verharde klimaat omgaan, omdat ze nog langer te leven hebben”, zegt Thiery. “De tweede bepalende dimensie is de mate van het inkomen. Kinderen die in achtergestelde gebieden leven, kunnen niet inspelen op moderne technologieën, bouwtechnieken of infrastructuren die bij klimaatrampen levensreddend kunnen zijn. Bovendien verloopt het herstel na een ramp moeizaam, waardoor kinderen bijvoorbeeld veel langer uitgesloten blijven van basisbehoeften zoals voedsel, scholing en een degelijke woning. Op termijn hebben ze weinig politieke slagkracht, waardoor ze minder invloed zullen hebben dan hun rijkere generatiegenoten. Daardoor zitten ze nog meer vast in de vicieuze cirkel van armoede en groeiende marginalisering.”

Er leven 1,9 miljard kinderen in armoede, van wie 774 miljoen een verhoogd klimaatrisico loopt. De meesten van hen leven in landen met een laag gemiddeld inkomen, namelijk driekwart in Azië en

Sub-Sahara-Afrika. Maar ook kinderen in armoede in rijkere landen hebben een verhoogd klimaatrisico.

In het opinieonderzoek door Save the Children werd gepolst naar de leefomstandigheden van de kinderen, naar hun wensen en hun zorgen. Maar liefst 73 procent van de deelnemers vindt dat volwassenen dringend in actie moeten schieten en 35 procent van hen voert zelfs al uit eigen beweging actie.

Investeren, beschermen en luisteren

Het rapport tekent vijf aanbevelingen op om kinderen een mooiere klimaattoekomst te bieden, aanbevelingen die door de kinderen zelf worden gedragen. “Heel belangrijk daarbij is dat ongelijkheid en klimaatactie aan elkaar worden gekoppeld”, aldus Wim Thiery. “Investeer in kinderen en in hun recht op een gezonde omgeving, voeding en gezondheidszorg, en bescherm ze tegen elke vorm van geweld. Zorg voor een rechtvaardige verdeling van de middelen en help daar waar de klimaatproblemen acuut toeslaan. Herverdeel tegelijk de macht en het geld billijk over de hele wereld, want zij die de minste verantwoordelijkheid voor de toestand dragen, hebben er het meest onder te lijden. Ten slotte, en dat is erg belangrijk, luister naar wat kinderen over de problematiek te zeggen hebben. Ze hebben een mening die telt en ze dragen interessante oplossingen aan.”

“*Generation Hope* is een van de rapporten die zich op de noodzaak richten om zich aan de klimaatverandering aan te passen. Het rapport is openbaar beschikbaar op het uitgebreide online informatiecentrum voor kinderrechten van de ngo Save the Children. De resultaten van die studie kunnen ook gebruikt worden om de klimaatrechtszaken te onderbouwen”, besluit Derrick Muheki.

“Emotie omzetten in actie”

Lauranne Van den Heede is 28 jaar, woont in Schaarbeek en is documentairemaker. Haar passie voor beeldende kunsten en haar interesse in maatschappelijk geëngageerde thema's vloeien samen in haar films en werk. Sinds een jaar werkt ze als impactproducent bij Blue Bird Docs, een non-profitorganisatie die er samen met Clin d'œil films, een productiehuis voor documentaires, naar streeft om mensenrechten te promoten en te ondersteunen.

Joke Goovaerts

◀ Lauranne Van den Heede is documentairemaker en werkt als impactproducent bij Blue Bird Docs: “We proberen enerzijds met verhalen de juiste doelgroepen te bereiken en anderzijds via doelgerichte acties de maatschappelijke impact van de films te vergroten.”

Krachten bundelen om veranderingen teweeg te brengen

In 2018 behaalde je een masterdiploma in de richting Regie-Documentaire aan het RITCS en intussen heb je twee korte documentaires geregisseerd?

Dat klopt, *Een redelijk leven* en *Radio Felix*. De kinderdocumentaire *Radio Felix* handelt over de leefwereld van een jongen met ASS, wat staat voor autismespectrumstoornis. Hij is presentator van zijn eigen radioprogramma. Dat programma bestaat niet echt, maar in zijn hoofd vertaalt Felix zijn emoties en gebeurtenissen van de dag in dat radioprogramma en probeert hij zo de wereld te begrijpen. Het idee is ontstaan omdat ik tijdens mijn schoolleven diverse malen met autisme in contact ben gekomen. Ik begreep niet waarom mijn klasgenoot plots zo kwaad werd en met pennen begon te gooien, of andere noden had. Mijn empathie schoot tekort en daarom wilde ik kinderen een inkijk in het hoofd van een jongen met ASS geven.

Kan je de film nog ergens bekijken?

Ja, hij staat op VRT MAX, in de reeks *Ket & Doc*. De andere film, *Een redelijk leven*, vertelt het verhaal van Marc Didden, regisseur, schrijver en journalist. Hij gaat over zijn werk en leven, maar ook over de reflectie van tijd. Didden blikt terug op zijn leven via de passanten die hij op straat ziet. In elk van die voorbijgangers herkent hij een deel van zijn leven en uiteindelijk beseft hij dat hij ook een passant in het leven is.

Denk je dat het medium documentaire impact heeft, dat je daarmee de wereld kan veranderen? Is dat jouw engagement?

Niet alle documentaires, *Een redelijk leven* bijvoorbeeld, lenen zich tot impactproducties. En dat hoeft ook niet. Maar mijn werk als impactproducent bij Blue Bird Docs is zeer geëngageerd. We proberen enerzijds met verhalen de juiste doelgroepen te bereiken en anderzijds via doelgerichte acties de maatschappelijke impact van de films te vergroten.

Via allerlei activiteiten, waarvoor we zowel met het middenveld als met professionelen uit de filmsector samenwerken, zorgen we ervoor

dat het verhaal van een film, serie of documentaire na de klassieke distributie verdergaat. We ontwikkelen doelgerichte acties, afhankelijk van de film, het verhaal en de noden, om de problematiek die in de film aangekaart wordt effectief aan te pakken. Documentaires brengen het publiek in een andere wereld en wekken empathie, begrip of bewustwording op.

Het gaat om verhalen over het leven van echte mensen en juist daarom heeft een documentaire het vermogen om mensen aan te zetten tot betrokkenheid. Je kan een gevoelige snaar bij de kijker raken en die emotie in actie omzetten. Met sommige documentaires kan je echt dingen aanklagen en zeggen: kijk, dat is de situatie en zo kan het niet langer. Wat ik ook interessant vind aan impactproducties, is de samenwerking met organisaties, contacten en experts uit verschillende sectoren. Wij bieden de film en het verhaal aan en dan bekijken we samen met anderen hoe we de krachten kunnen bundelen om veranderingen in de samenleving teweeg te brengen.

Zo is er het project *Draw for Change!*, waarbij ook deMens.nu betrokken is, onder meer voor het uitwerken van een educatief pakket. Kan je dat project even toelichten?

Draw for Change! is een zesdelige documentaireserie, gecreëerd door Vincent Coen en Guillaume Vandenberghe. In zes episodes bieden cartoonisten een blik op enkele van de meest prangende problemen waarmee vrouwen vandaag de dag wereldwijd te maken hebben. In hun tekeningen belichten ze elk in hun eigen stijl een ander aspect van genderongelijkheid. Behandelde thema's zijn onder andere huiselijk geweld, vrouwenrechten, femicide, maar ook censuur. Binnen hun werkveld lopen ze immers vaak tegen de rode lijnen van de democratie en de ingeperkte persvrijheid aan. De geportretteerde cartooniste neemt de kijker mee op een reis door haar land, op zoek naar vrouwen die de situaties in haar cartoons in het echt beleven. Met de impactcampagne willen we meer bewustwording rond vrouwenrechten en gendergelijkheid creëren.

Een muurschildering van de gevluchte Russische cartooniste Victoria Lomasko over de oorlog in Oekraïne werd begin mei 2022 tijdens Difference Day, de dag van de persvrijheid, in Brussel tentoongesteld

De serie focust op problematieken wereldwijd, maar is ook een reflectie op onze eigen maatschappij.

Wat houdt de impactcampagne zoal in?

Eerst en vooral een educatief pakket voor jongeren tussen de veertien en achttien jaar. Het pakket vertrekt van een VR-film, een virtual-realitybeleving waarbij de leerlingen in de huid van Mar Maremoto, de Mexicaanse cartooniste, kruipen. De jongeren beleven de wereld van de cartooniste op een interactieve manier. Ze kunnen mee beslissingen nemen, voorwerpen vastnemen, meelopen op straat ... maar ze ondergaan ook de gendergerelateerde beledigingen die Maremoto bijna dagelijks meemaakt. De cartooniste verwerkt tevens het hoge aantal femicides in Mexico in haar tekeningen. De jongeren worden echt in een andere leefwereld ondergedompeld. Via het lespakket kunnen ze reflecteren over gendergelijkheid, mensenrechten, persvrijheid ... om vervolgens een link te leggen naar hun eigen ervaringen met gendergerelateerd geweld of genderongelijkheid in België. Daarnaast komt er ook een tentoonstelling in samenwerking met het Stripmuseum in Brussel en het Cartoonfestival in Knokke-Heist. Verder komen er nog een boek, geschreven door Catherine Vuylsteke, een podcast en vertoningen in bioscopen en gemeenschapscentra.

De verschillende episodenspielen zich telkens in een ander land af, in Mexico, Egypte, India ... Welke episode is je het meest bijgebleven?

Ik vind de Mexicaanse episode visueel erg sterk. Maar wordt, door de maatschappij waarin ze leeft, geconfronteerd met femicide en

seksueel geweld. Toch heeft zij een ongelooflijke kracht en blijft ze strijden voor de rechten van de vrouw, de queergemeenschap en anderen. Haar tekeningen zijn zeer kleurrijk en speels.

Een ander verhaal waar we tijdens de productie heel nauw betrokken bij waren, is dat van de Russische Victoria Lomasko. We waren de film aan het draaien toen de oorlog in Oekraïne uitbrak. In Rusland werden honderden mensen gearresteerd. Lomasko kon en durfde niet meer tekenen. Ze was in paniek en heeft onze hulp ingeroepen. Via de Franse ambassade, die tijdelijk visa aan kunstenaars en schrijvers in gevaar verleende, hebben we haar samen met de regisseuse, die zwanger was, in allerijl en op het nippertje naar hier kunnen halen. En we hebben hen onderdak kunnen verschaffen. Dat was een spannende, intense en hectische periode. Een muurschildering van Victoria over de oorlog werd onder meer tijdens Difference Day, de dag van de persvrijheid, tentoongesteld.

Wanneer zal het educatief pakket klaar zijn?

We zijn volop bezig met de ontwikkeling van het educatief pakket. Voor de VR-film organiseren we een shoot van 360°-beelden in Mexico. We mikken op de lancering van het pakket in de scholen begin september 2023.

Draw for Change!

Meer weten over de documentaireserie? Surf dan naar:
www.clindoeilfilms.be/portfolio-item/draw-for-change

De virtuele mens

18 De virtuele revolutie: te(r)echt?
Opmars en impact van het virtuele

22 Virtueel en echt, hand in hand
Robots, VR en AR in de gezondheidszorg

24 Er is leven na de dood
Over YODT, avatars en deepfake

28 Er was eens ... een game
Een kijk op een wondere wereld

30 Aan de basis van cryptovaluta
Vrijheid en privacy als hoogste goed

32 Met z'n allen online winkelen
Onze pakjes gewikt en gewogen

34 "Gelieve de trollen niet te voeren"
Internettrollen onder de loep genomen

36 Samen op pad in het huisvandeMens
Het wat en hoe van gespreksbegeleiding

40 Tips voor een digitale detox
Prikkels en verleidingen vermijden

43 Doordacht
Een verzameling weetjes en tips

De virtuele revolutie: te(r)echt?

Opmars en impact van het virtuele

© Shutterstock.com

Virtuele realiteit kan een reële impact op het echte leven hebben: VR wordt bijvoorbeeld met succes ingezet bij het behandelen van fobieën en laat cliënten in een veilige context wennen aan hun vrees

Virtueel houdt een onafhankelijkheid van plaats en/of tijd in; men kan de eigenschappen van een zaak kennen zonder dat die fysiek aanwezig is”,

zo staat het op encyclo.nl te lezen. Pas die definitie toe op de virtuele mens en je krijgt zowaar bijna een god. Los zijn van tijd en plaats, het klinkt als een ultieme fantasie, terwijl het verbazend genoeg ook steeds meer dagelijkse kost wordt. Verliezen we dan wat typisch menselijk is of groeien we er net dichter naartoe?

Anne-Flor Vanmeenen

Eens je erover nadenkt, is de grens tussen het virtuele en het fysieke moeilijk te trekken of te definiëren: ook in het geval van seks willen die begrippen nogal eens door elkaar vloeien

Vage grens tussen fysiek en virtueel

Weet je wat? Nooit meegaan in dat soort van binaire keuzes. Waarom zou het of-of moeten zijn? Zwart-wit? We werken onszelf daarmee zó in nesten. De wereld, die bulkt toch van het grijs? Van die nuances die de hele tijd opschuiven en veranderen al naar gelang de dingen evolueren.

Neem seks bijvoorbeeld, toch een van de méést lichamelijke activiteiten bij uitstek. Wat klassieke, fysieke, zweterige seks is, weten we doorgaans wel. Maar vanaf wanneer wordt dat dan virtueel? Masturbatie - dat telt nog als echt, ja? Je raakt je eigen fysieke lichaam aan. Maar stel dat je een vibrator gebruikt? Nog steeds fysiek ... Maar als die wordt bestuurd door iemand aan de andere kant van de wereld, dan is het plots cyberseks ...? Of je gebruikt een pop. Fysiek toch? Gewoon een omslachtige vorm van klassieke zelfbevrediging. Maar gebruik je een nepvagina die aan een online omgeving gekoppeld is, dan is het weer - deels? - virtueel? Als jouw avatar seks heeft met een andere avatar, dan is het duidelijk. Sla je daarbij de hand aan jezelf, is het alweer grijze zone.

We moeten toegeven, toen we online op de wereld van *teledildonics*, *autoblows* en VR-porno stootten - *no pun intended* - vonden we het allesbehalve duidelijk waar de grens

tussen fysiek en virtueel precies ligt. Al geeft het wél een heel nieuwe dimensie aan het begrip 'hardware' - *pun intended*. En we hopen ook dat de draaiingen, hoofdpijn en misselijkheid die regelmatig voorkomen bij simulaties, hier minder een rol spelen. "Vanavond niet, schat, ik heb *motion sickness*."

Zingeving in de virtuele wereld

Het mag duidelijk zijn dat de begrippen 'fysiek' versus 'virtueel' nogal door elkaar vloeien, zonder dat er consequent doorgedacht wordt. In elk geval lokken ze meteen ook discussies uit: zijn wij mensen wel gemaakt voor al die virtuele toestanden? Wij, zintuiglijke wezens, ontstaan 'uit het stof der aarde'. Zijn wij niet méér dan onze gedachtewereld? Verarmt of verrijkt ons leven als we ons zo op een 'schijnwereld' gaan richten? Bijkomende vraag: leren we onszelf af om met de frustraties en complexiteiten van de 'echte' wereld om te gaan als we in de virtuele wereld steeds meer kunnen filteren of op maat werken? Evolueren we tot genotsmachines waarbij we de weerstanden die ons uitdagen en vormen, vrolijk uit de weg gaan?

Dat zou best wel eens kunnen, maar het móét niet. Misschien ligt dat dan ook aan de constitutie van de persoon in kwestie en/of aan de context. *Rat Park* is een graphic

novel, maar ook de naam van een reeks experimenten in de jaren zeventig. Er valt veel over te zeggen, maar een deel van de conclusie bleef wel overeind: eenzame, verveelde ratten in een karige omgeving drogerden zich te pletter, ratten in een verrijkte omgeving veel minder. Context telt. In ons geval kan je dat waarschijnlijk verruimen tot zingeving. Ergens toe behoren, sociale relevantie hebben, iets betekenisvol kunnen doen ... Technologie kan dus uitnodigen tot bepaald gedrag, maar wij hebben daar ook een rol in.

Dat virtuele kan trouwens ook heel wat positieve mogelijkheden bieden. Het kan vervreemden, maar ook verbinden. De covidperiode heeft dat zeker duidelijk gemaakt. En buitengewoon praktisch is het soms ook. Zeer realistisch operaties oefenen zonder dat er levens op het spel staan bijvoorbeeld. Fantoempijn verminderen door je verwarde hersenen een neplichaamsdeel voor te spiegelen. Therapie bij fobieën waarbij je aan je grootste nachtmerrie kan wennen, maar dan zonder dat hij écht echt is. Verkoelende, pijnreducerende beelden aanbieden aan brandwondenpatiënten.

Vormen van virtuele aanwezigheid

Dat laatste voorbeeld brengt ons eigenlijk op een heel interessant spoor. Er bestaan voor pijnbestrijding al heel lang fantasie- en

Verschillende merken lanceren inmiddels virtuele producten: zo heeft het modehuis Gucci virtuele sneakers op de markt gebracht die je alleen in de digitale wereld kan dragen

meditatieoefeningen. Ze werken niet bij iedereen, maar er worden effectieve resultaten mee geboekt, van bevallingen tot chronische pijn. De kracht van het gedacht is groot. Eigenlijk komt het begrip 'virtueel' neer op twee pistes: denkbeeldig of digitaal. Er zijn dus kennelijk twee 'machines' in staat om werelden te verzinnen: ons brein en onze computer.

Dat brengt het virtuele misschien weer wat dichterbij onszelf. Ingebeelde werelden, die zijn wellicht al zo oud als de mensheid zelf is. Bij seks ongetwijfeld, maar net zo goed bij dat andere grote thema, de dood. Oké, we zijn nu volop aan het experimenteren met hologrammen en technologische toestanden om overledenen tóch nog een vorm van aanwezigheid te geven, maar wat doen mensen als ze naar een medium gaan? Zoeken ze dan ook niet een soort incarnatie van hun dode? Zelfs als we in plaats van geesten gewoon herinneringen oproepen ... Zijn dat niet allemaal varianten op eenzelfde thema? Vormen van virtuele aanwezigheid creëren? Met die wonderlijke bedenking dat rouwen dus een proces van twee bewegingen is of wordt: een overledene binnen in jou een plek geven en dat dan ook weer uiterlijk vormgeven. Her-inneren en her-uiteren, of zoiets.

Natuurlijk, een overledene is níét de herinnering. We gaan waarschijnlijk net op zoek naar al die technologie omdat we zó graag iets meer tastbaars zouden overhouden. Wat me terugbrengt bij een boeiende én ontvullende vorming die ik ooit volgde. Lustig filosoferend kwamen we tot de conclusie dat wij misschien wel veel meer 'beeld' zijn dan we zelf denken. Wie wij zijn, is dat niet in heel grote mate hoe wij anderen toeschijnen? Wat anderen van je denken, hoe anderen je ervaren en interpreteren - en zullen herinneren, dat is meestal aanvullend maar niet overlappend met hoe wij onszelf zien. Maar hoort dat niet allemaal integraal bij wie we zijn? Wat is échter aan ons zelfbeeld dan aan het beeld dat een ander van ons heeft?

Toegegeven, dat is een ingrijpende gedachte. Niet geheel onaangenaam, want het groeit blijkbaar uit tot onze nieuwe vorm van hiernamaals: we leven verder in gedachten als het - virtuele - 'post-zelf'. Maar ook akelig, want als het oordeel van een ander over jou even zwaar weegt als wat jij van jezelf denkt, hoe kan je jezelf dan nog definiëren? Een lastige kwestie, maar Machiavelli, politiek filosoof uit het begin van de zestiende eeuw, had een punt als hij zich luidop afvroeg wat bijvoorbeeld het nut is van betrouwbaar zijn

als niemand je betrouwbaar vindt? Kan je dan niet beter betrouwbaar lijken? Dat is tenslotte toch hetgeen het gedrag van de anderen zal sturen. Het oordeel van de ander kunnen we dus niet zomaar naast ons neerleggen. Misschien zijn we wel gewoon een immer evoluerende beeldencollectie? De bundeltheorie van de achttiende-eeuwse filosoof David Hume anno 2023, het klinkt behoorlijk virtueel. In elk geval: schijnen, lijken en zijn - heel vaak worden die woorden tegenover elkaar gezet, maar ze zijn verdorie meer complementair dan gedacht.

Impact van het virtuele op het echte

Toch valt het niet te ontkennen dat de opmars van het virtuele een flinke impact heeft. Begrippen als waarheid en echtheid staan op steeds lossere schroeven. Een realitycheck op de klassieke manier is niet meer zo voor de hand liggend. Voor al maar meer virtuele aangelegenheden is er zelfs geen reële evenknie meer ... Het spel *Second Life* is misschien wel *second*, maar het wordt toch ook steeds meer een *life*. Mark Zuckerbergs metaverse staat voor de deur. Je kan een Dyson-apparaat in een virtuele omgeving testen om te zien of het iets voor jou is. Gucci en Nike hebben al virtuele producten - stel je voor, straks moeten we twee modes volgen. En dan hebben we

Klassieke tweedelingen tussen schijn en werkelijkheid, zoals in Plato's allegorie van de grot, zijn moeilijk vol te houden: het wordt steeds vager wat de realiteit is, 'de wereld' lijkt goed op weg om 'een wereld' te worden

nog niets gezegd over blockchains, bitcoins en al die andere wonderen der virtuele economie. Allemaal evoluties die duwen op het pijnpunt in onze tweedeling echt-onecht. Niet echt, dat is nep, quasi, pseudo, bijna en niet volwaardig - allemaal termen die eerder negatief geladen zijn. Wat niet echt is, is ondergeschikt. Dat zullen we niet kunnen blijven volhouden.

Bovendien verandert de virtuele wereld ook dingen 'in het echt'. Succesvol handelen in cryptomunten heeft een reële impact op je welstand. Cybercriminaliteit is wel degelijk strafbaar. Virtuele seks kan in sommige gevallen misschien ook als overspel worden gezien en consequenties voor je relatie hebben. Als je binnen een virtueel therapieprogramma oefent om je fobie te overwinnen, dan ben je die angst als het even meezit ook écht kwijt. Meer nog, er lopen zelfs experimenten met virtuele *out-of-body* ervaringen om doodsangst te reduceren en het lijkt nog te werken ook. Zo existentieel kan de impact van 'het onechte' dus zijn ... Het gaat al lang niet meer over een spelletje spelen of een Van Gogh in 3D ervaren, er groeit een tweede parallelle wereld - deels maar niet volledig verankerd in de reële. En wij hebben er zelf de fundamenten van gelegd.

Breaking news: hebben we dus toch nog een scheppingsverhaal.

Alleen, waarheid, echtheid, authenticiteit, werkelijkheid zijn complexere begrippen geworden dan ooit. Plato's allegorie van de grot gaat in de mixer. Daar had je mensen opgesloten in een grot die naar schaduwen op de muur keken en ze als realiteit aanzagen. Daarnaast had je ook mensen die zich uit de grot vrijmaakten om buiten 'de ware realiteit' te zien. Kort door de bocht, want het verhaal is complexer dan dat en had een eigen agenda, maar hoe dan ook, het wordt nu wel steeds vager wat de realiteit is. Helpt de virtuele wereld ons finaal uit de grot of creëert ze een nieuwe? 'De wereld' lijkt goed op weg om 'een wereld' te worden.

Zorgen voor voldoende bagage

Is dat intimiderend? Een beetje wel. Maar bedenk evenwel hoe álles fundamenteel veranderd is door de introductie van pakweg het schrift, de radio of de televisie. Technologie en wetenschap hebben altijd al die macht gehad om onze leefwereld totaal te transformeren. En daar kwam geen toestemming aan te pas. Stel je voor dat de auto als uitvinding zou worden voorgesteld: je kan ineens overal en snel komen waar je wil, maar er zullen jaarlijks zoveel mensen

sterven, er zal zoveel vervuiling zijn en zoveel natuur vernietigd worden ... Zouden wij die prijs redelijk vinden en voor de invoering stemmen? Het punt is dat we die keuze vooraf nooit krijgen. We rollen daar gewoon vanzelf in. Dat zal met de virtuele wereld niet anders zijn. Het kan ons ontmenselijken of vervreemden, maar uiteindelijk is het een voortzetting van een van de menselijke eigenschappen bij uitstek, de verbeelding. Het vermogen om verder te denken dan hetgeen we zien, horen, voelen. Je kan dus net zo goed zeggen dat we nu eindelijk ons potentieel aan het realiseren zijn, dat we loskomen van onze fysieke grenzen. Het transhumanisme zou het daar zeker mee eens zijn.

Maar we maken de cirkel graag rond en komen weer bij het begin: waarom zouden we moeten kiezen? Pro of contra, positief of negatief, bang of enthousiast. Zelfs zijn, schijnen en lijken vormen een zootje ongeregeld. Maar, je hoeft een terrein niet te kennen om erdoor te kunnen navigeren. Een goed kompas is voldoende. Laten we zorgen dat we als avonturiers gewoon voldoende bagage voor dit nieuwe hoofdstuk mee hebben.

Virtueel en echt, hand in hand

Robots, VR en AR in de gezondheidszorg

© Shutterstock.com

De inzet van de modernste technologieën in de zorgsector - zoals robots, virtuele en aangevulde realiteit - lijkt in een stroomversnelling te zijn terechtgekomen: op die manier worden hulpverleners bijgestaan om de zorg nog persoonsgerichter en accurater te maken

D

e jaren twintig van de eenentwintigste eeuw lijken die van de technologische versnelling te zijn.

Universitaire papers worden geschreven door 'slimme' chatbots zoals ChatGPT, 'echte' stemmen worden virtueel gekloond en escaperooms worden uitgerust met VR-brillen. De cyberwereld lijkt nabij. Maar wat betekent dat voor de medische sector?

Jérémy Celen

Robotchirurgie

Het inzetten van door de mens bestuurd robots is al een poos geen sciencefiction meer. Zo nam onder meer Ziekenhuis Geel de strategische beslissing om volop in robottechnologie te investeren. Sinds de lente van 2022 wordt door twee urologenspecialisten een speciale operatie-robot gebruikt bij het verwijderen van prostaat bij kanker. Nadien sloten daar ook twee chirurgen van de abdominale heelkunde bij aan, verantwoordelijk voor buikwandchirurgie en maag- en darmoperaties. Het toestel heeft wat weg van een spelconsole met joysticks, waarmee robotarmen van een afstand door een chirurg worden aangestuurd.

Er zijn verscheidene voordelen aan het gebruik van een robot, zoals het wegfilteren van trillingen en onbedoelde bewegingen. Zo kan men uiterst nauwkeurig te werk gaan en verkrijgt de chirurg ook een beter overzicht doordat het operatieveld op een scherm tienmaal vergroot en in hoge schermresolutie wordt weergegeven. Door de erg accurate precisie van de robot kunnen bepaalde operatieve handelingen op moeilijk bereikbare plaatsen in het lichaam uitgevoerd worden, waarbij de impact van de ingreep op de patiënt ook aanzienlijk minder is dan bij klassieke ingrepen.

Onderzoek aan de University of Sheffield en het University College London toonde aan dat het inzetten van robots bij blaaskankeroperaties ertoe leidde dat er tweënvijftig procent minder heropnames plaatsvonden. Ook bleek dat door de toepassing van de robotchirurgie het risico op bloedstolsels aanzienlijk werd verkleind. Bovendien konden de patiënten ook eerder naar huis, traden er minder complicaties op en konden ze sneller bewegen.

Virtuele realiteit

Ook het inzetten van virtuele realiteit, *virtual reality*, afgekort als VR, wint aan kracht en impact in de medische wereld. Aan de Augusta University in de Amerikaanse staat Georgia begon men met het bouwen van virtuele simulaties die allerhande situaties uit de realiteit nabootsen. Die simulaties werden ontwikkeld op vraag van alumni.

De afgestudeerden gaven immers aan dat ze na het voltooien van hun studies onvoldoende voorbereid waren op emotioneel beladen situaties zoals het omgaan met het levenseinde.

VR-brillen, computers en bijbehorende software worden ingezet om onder meer chirurgische operaties te simuleren, diagnoses te stellen en casussen met betrekking tot het levenseinde te ontwikkelen. Er is ook een belangrijke praktische kant aan de virtuele zaak. De inzet van die technologische snufjes werkt eveneens plaatsbesparend, daar er minder fysieke ruimte noodzakelijk is om een concrete situatie na te bootsen. Bovendien dienen instructeurs niet per se live aanwezig te zijn, aangezien instructies via de interactieve bril op visuele wijze kunnen worden weergegeven.

Aangevulde realiteit

Naast virtuele realiteit bestaat er ook aangevulde realiteit, *augmented reality*, of kortweg AR. Dat zijn livebeelden van de werkelijkheid waaraan elementen worden toegevoegd. Een voorbeeld daarvan zijn de verschillende effecten die je aan foto's op je smartphone kan toevoegen. AR ontwikkelt zich snel en is inmiddels ook vlot inzetbaar in de verschillende geledingen van de gezondheidszorg. Het combineren van bestaande beelden met door specifieke software gegenereerde beelden biedt kansen om de nauwkeurigheid te verhogen en kan tot nieuwe inzichten over het menselijk lichaam leiden.

Zo is het dankzij AR mogelijk om op basis van data die bijvoorbeeld uit een MRI-scan worden gehaald, een hologram te maken dat tijdens het consult met een patiënt kan worden besproken. Bij een scan van de hersenen wordt er dan een soort accurate, virtuele en driedimensionale kopie gemaakt die de arts tijdens het consult kan toelichten. Dat hologram kan bij een eventuele ingreep ook op het hoofd van de patiënt worden geprojecteerd, zodat de chirurg tijdens de operatie een overzicht van de hersenstructuren krijgt. Dat leidt ertoe dat de ingreep dankzij de gedetailleerde gegevens van het hologram minder invasief verloopt.

© Shutterstock.com

De toepassingen van virtuele realiteit zijn quasi oneindig; ook voor zorgvragers zijn er talloze mogelijkheden, bijvoorbeeld om beter met een ziekte te kunnen omgaan

Die zogenoemde toegevoegde realiteit kan levens redden. Zo bestaat er al een systeem waarbij een hulpverlener met een AR-bril een visueel overzicht krijgt van waar op het lichaam de patches van de externe defibrillator precies geplaatst moeten worden. Daaraan gekoppeld wordt die gebruiker tijdens het reanimatieproces voorzien van visuele feedback, om de interventie zo succesvol mogelijk te laten verlopen.

Heden en toekomst

De inzet van de modernste technologieën in de zorgsector lijkt in een stroomversnelling te zijn terechtgekomen. Het wordt eerder regel dan uitzondering dat robots, virtuele en aangevulde realiteit essentieel deel zullen uitmaken van de medische hulpverlening in het heden en van de toekomst van de medische sector. Maar dat betekent niet dat de zorgverleners verdwijnen. Integendeel, zij zullen bijgestaan worden door de allernieuwste snufjes om de zorg nog persoonsgericht en accurater te maken.

Meer lezen?

Reshaping the future of health-care with AR, VR, and MR, Harsha Vardhan, 26 januari 2023, online.

Virtual reality als sleutel tot succesvolle revalidatie, Bruno Stroobants, Hogeschool Gent, faculteit Bedrijf en Organisatie, 2019, online.

Er is leven na de dood

Over YODT, avatars en deepfake

© Shutterstock.com

D We evolueren naar een parallele wereld waarin iedereen een digitale versie van zichzelf bezit: die realiteit is niet meer zo veraf, integendeel, de metaverse ontwikkelt zich razendsnel, en in die digitale wereld kan je je eigen leven creëren, kan je zijn wie je wil

e dood hoort bij het leven. Waar de een komt, volgt de ander als een schaduw. Ooit is het onherroepelijk met ons gedaan. Of niet? Ons aardse leven is dan misschien voorbij, maar weldra leven we met z'n allen verder in de metaverse. Daar is Koen Mylle, de man achter de app YODT, van overtuigd. Hij gelooft rotsvast in een leven na de dood. Niet in een hemel of een hel, maar wel in een artificieel gecreëerd universum met quasi eindeloze mogelijkheden.

Nele Deblauwe

Koen Mylle, de man achter de app YODT, 'You Only Die Twice', is ervan overtuigd dat we na ons aardse bestaan met z'n allen verder leven in de metaverse: "Hoe meer ik daarmee bezig ben, hoe meer ik beseft dat we ook over onze digitale nalatenschap moeten nadenken."

Vrijzinnig humanisten geloven niet in een leven na de dood. Jij wel?

De dood heeft me altijd mateloos gefascineerd. Ik vind sterven een heel onrechtvaardig gegeven, want je krijgt geen tweede kans. Daarom wil ik zó graag geloven in een leven na de dood. Stel dat ik morgen plots overlijd, dan zou ik er alles voor geven om nog even te kunnen terugkeren voor een knuffel of een gesprek met mijn nabestaanden. Om hen toe te fluisteren dat alles goed komt, dat hun rouw er mag zijn, maar ook dat ze verder moeten met hun leven. Mensen die aangekondigd overlijden, kunnen zich voorbereiden op het afscheid, samen met familie en vrienden. Bij een plots sterfgeval, zoals bij een ongeval of suicide, lukt dat niet.

Vanuit die interesse volgde je een opleiding tot begrafenisondernemer. Ondertussen houd je je professioneel bezig met levenseindevragen. Op welke manier?

In 2004 schreef ik een brief aan mijn nabestaanden. Dat document stond op mijn desktop in een mapje met de naam 'Als ik morgen sterf'. Ik was toen veertig jaar en noemde het mijn emotioneel testament. Ondertussen is mijn leven ontzettend veranderd en geëvolueerd. Dat is bij iedereen zo, het leven is - gelukkig maar - geen statisch gegeven. We zijn voortdurend in beweging en maken elke dag opnieuw keuzes die onze toekomst een andere vorm of inhoud geven.

Die brief van toen is nu helemaal niet meer van deze tijd om dingen op papier te bewaren, dus ik bedacht een app waarin ik allerlei zaken met betrekking tot mijn nalatenschap kan bijhouden. Hoe meer ik daarmee bezig was, hoe meer ik besepte dat we ook over onze digitale nalatenschap moeten nadenken. We zien steeds vaker profielen op Facebook of LinkedIn waarvan de eigenaars overleden zijn. Volgens berekeningen zullen er aan het einde van deze eeuw meer dode dan levende profielen op Facebook zijn.

De app heet YODT en dat staat voor 'You Only Die Twice'. Hoezo, twee keer sterven?

In de toekomst zal iedereen twee keer sterven. Eén keer in de wereld zoals wij die nu kennen en één keer in de digitale wereld.

De digifielen en cybernauten zijn ongetwijfeld helemaal mee, maar hoe leg je de metaverse uit aan een doorsneemmens die alleen de aan-uitknop van een laptop kan bedienen?

Heel eenvoudig: de metaverse is een virtuele wereld. Momenteel bestaan er meerdere van die werelden. Zo heb je Roblox, maar ook Horizon Worlds, of Decentraland. Vooral kinderen voelen zich in die digitale universums thuis. Ze zijn ermee vertrouwd, onder andere via digitale huiswerkplatformen zoals Bingel. Daar hebben kinderen hun eigen avatar. Wie flink huiswerk maakt,

wordt beloond met pingping - digitale munten, zeg maar. Met die pingping kunnen ze hun figuurtje leuke kleren aantrekken of kiezen voor bijzondere kenmerken zoals een visenkop of puntoren. Met hun avatar beleven ze de leukste avonturen, organiseren ze feestjes of bouwen ze hun eigen huis. De *graphics* van die games zijn vandaag nog rudimentair, de icoontjes zijn nog beperkt qua mogelijkheden, maar de kracht van het internet en computers neemt fors toe. Straks krijgt de metaverse een realistische weergave. Naarmate de grafische kwaliteit toeneemt en de metaverse actiever wordt, zullen er ook steeds meer volwassenen aan deelnemen.

Dat klinkt heel futuristisch. Is de metaverse nog ver van ons bed?

Helemaal niet. De metaverse ontwikkelt zich razendsnel. We evolueren naar een parallelle wereld waarin iedereen een digitale versie van zichzelf bezit. Die realiteit is niet meer zo veraf, integendeel. Beweren dat de metaverse een hype is, is naïef. Twintig jaar geleden waren er ook stemmen die beweerden dat het internet tijdelijk zou zijn, een modeverschijnsel. Kijk nu. Kinderen leiden vandaag een heel ander leven dan pakweg kinderen in de jaren tachtig. De huidige generatie jongeren behoort tot de *digital natives*, ze hebben nooit een andere wereld gekend dan die mét internet. In die wereld zullen zij de metaverse als heel normaal beschouwen.

De komst van artificiële intelligentie zal de grens tussen de echte en de virtuele wereld flinterdun maken en wellicht zelfs helemaal doen vervagen, en dat zal ook bij rouwen een rol spelen - bijvoorbeeld met de ontwikkeling van avatars en deepfake therapie

Wat moet ik daarmee, met die digitale versie van mezelf?

In de metaverse kan je je eigen leven creëren, kan je zijn wie je wil. Je kan er met je droomauto rijden, over de hele wereld nieuwe vrienden maken, vlotjes meerdere talen spreken en zelfs vergaderingen op je werk bijwonen zonder daarbij in levenden lijve aanwezig te zijn. Je stuurt gewoon je avatar, terwijl je thuis met je VR-bril op je neus in de zetel zit.

Leven in de metaverse betekent ook sterven in de metaverse, of net niet?

Dat is een ingewikkeld ethisch vraagstuk. In de digitale werelden lopen inderdaad mensen rond die in de reële wereld al overleden zijn. Vandaag kan iemand als avatar perfect verder leven in die digitale wereld. Je avatar kan na je dood door iemand anders in de metaverse gedirigeerd worden. De vraag is: willen we dat? We moeten ons afvragen waar we de grens bepalen. Waar stopt het echte leven en waar begint het virtuele leven, en waar en hoe stopt het dan weer? Als je iets in een digitale wereld creëert, dan blijft het daar voor eeuwig bestaan. Maar ook hier: wil je dat wel?

Meer vragen dan antwoorden dus?

Absoluut. In Praag vond onlangs een conferentie plaats rond het bepalen van ethische regels voor de artificiële wereld. Momenteel zijn die er helaas onvoldoende,

en dat terwijl de metaverse *as we speak* steeds groter en reëler wordt. Facebook is een mooi voorbeeld van hoe het niet moet. Toen dat platform aan zijn opmars begon, was de overheid daar totaal niet mee bezig, met als gevolg dat ze hopeloos achterblijft met de wetgeving. Zo ontstond het schandaal rond Cambridge Analytica, waarbij de data van miljoenen Facebookgebruikers voor politieke doeleinden werden misbruikt. Mark Zuckerberg, de CEO van Meta, gaf uiteindelijk toe dat zijn bedrijf aan marketing doet: "We run ads." De data van gebruikers worden verkocht aan de hoogste bidder, die ze inzet uit eigenbelang. Op die manier werden miljoenen accounts beïnvloed om voor Donald Trump te stemmen bij de Amerikaanse presidentsverkiezingen van 2016. Met de kracht van artificiële intelligentie en de komst van de metaverse wil men dat soort manipulatieve strategieën vermijden, maar dat vraagt om een strenge regelgeving. Met een opgeheven vinger en het verbieden van discriminerend taalgebruik zullen we er niet komen.

De vrije wil lijkt plots een heel relatief gegeven in die digitale wereld.

Facebook, Google, Instagram, WhatsApp ... het zijn geen liefdadigheidsinstellingen, hè. Die bedrijven zijn miljoenen waard en ze worden gerund met het oog op hun economische belangen. Wij voeden hen dagelijks met informatie over wie we zijn, waar we naartoe gaan, wat ons interesseert, wie

onze vrienden zijn, welke politieke voorkeur we hebben, wat onze geartheid is, enzovoort. Wees er maar zeker van dat al die data zorgvuldig opgeslagen en gebruikt worden. Wie denkt 'veilig' te zijn door uit de metaverse te blijven, is eraan voor de moeite. Niets is minder waar.

Op Facebook kan je tegenwoordig aangeven wat er na je overlijden met je profiel moet gebeuren. Stel dat je aangeeft dat het mag blijven bestaan, wat is dan de meerwaarde ervan als je overleden bent?

Op Facebook ben ik bevriend met iemand die al tien jaar dood is. Dat profiel bestaat nog, dus ik krijg een melding als die persoon jarig is. Ikzelf en ook andere vrienden posten dan wensen op zijn profiel. In principe loopt die persoon nog in de digitale wereld rond, want niemand heeft het Facebookprofiel van die man opgezegd. We zien dat heel wat profielen na verloop van tijd verdwijnen, maar iemand kan een profiel ook gewoon overnemen. Zo hoorde ik over een Facebookprofiel van een overleden meisje dat door haar mama was overgenomen. Zij postte of antwoordde in naam van haar dochter. Dat kan betekenisvol zijn in een rouw- of troostverhaal. Tegelijk moet er een wetgevend kader komen, want niet iedereen wil digitaal verder leven. Over zo'n dingen moeten we nadenken in het hier en nu, vóór we sterven.

Koen Mylle: “Als mijn nabestaanden zich kunnen troosten met een avatar van wie ik ben of ben geweest, dan vind ik dat helemaal oké. Maar mijn avatar moet wél gecreëerd zijn op basis van mijn data, dus van alle informatie over mij als mens.”

Zou jij verder willen leven als avatar?

Als mijn nabestaanden zich kunnen troosten met een avatar van wie ik ben of ben geweest, dan vind ik dat helemaal oké. Zo houd ik van het idee dat mijn achterkleinkinderen mijn avatar zullen ontmoeten en mij op die manier leren kennen. Voor mij is dat een manier om verder te leven na mijn dood, een fijne gedachte. Maar mijn avatar moet wél gecreëerd zijn op basis van mijn data, dus van alle informatie over mij als mens. Ik wil niet dat men iets creëert waarbij eventueel dingen worden verteld die niet helemaal stroken met wie ik was. Kijk, ik wéét rationeel gezien dat het leven hier en nu eindig is. Zolang je dat niet beseft, kan je er ook niet intens van genieten. Maar door de komst van artificiële intelligentie zal het voor iedereen mogelijk worden om de overledene nog te volgen. In plaats van naar een foto zal men naar een persoon in levenden lijve kunnen kijken. Op de uitvaart zal de avatar van de overledene aanwezig zijn, men zal nog met hem of haar kunnen praten. Dat bestaat al.

We gaan naar de uitvaartplechtigheid van onze overledenen oom en wie komen we daar tegen? Onze oom!

Ik heb mijn oma nooit gekend, ze overleed in de Tweede Wereldoorlog, voor ik geboren werd. Mijn moeder vertelde vaak over haar, maar ik heb alleen een foto. Ik heb haar stem nooit gehoord, noch de intonatie ervan, of haar mimiek nooit gezien, alleen die platte foto van haar. Als ik vandaag de kans zou

krijgen om even met haar te praten, dan zou ik dat onmiddellijk doen. Ik zou er heel veel voor over hebben.

Ook als dat een avatar zou zijn?

Oh, maar dat maakt me niets uit.

Vreemd ... je spreekt eigenlijk toch niet écht met haar?

Maar wel met een levensechte digitale versie van haar. In Nederland is daar onderzoek naar gedaan. Aan verschillende mensen werd gevraagd of zij virtueel met hun overleden partner of kind wilden praten. De proefpersonen kregen het beeld van hun dierbare overledene geprojecteerd op iemand anders - een deepfake therapeut - voor zich. De therapeut antwoordde op de vragen van de nabestaanden, mét de stem en het uiterlijk van de overleden persoon.

Deepfake, dat is nog iets helemaal anders?

Deepfake is projectie, een avatar is virtuele realiteit. Bij deepfake kruipt iemand in de huid van iemand anders. De deelnemers aan het onderzoek leken goed te beseffen dat het nep was, toch voelden ze zich gesteund en getroost door de *deepfake therapy*. Vandaag kan je - na overleg - al zo'n rouwtherapie boeken.

Mogen we nog gewoon rouwen, als in definitief afscheid nemen?

Natuurlijk, maar willen we niet allemaal geloven in mooie verhalen? Mensen betalen ook

voor een goochelshow, hoewel ze weten dat ze bedot worden. De illusie en de beleving tellen. De bedenker van *deepfake therapy* formuleerde het zo: de ratio wordt aan de kant geschoven voor het fijne gevoel dat mensen aan het gesprek met de overledene beleven. Ze praten over koetjes en kalfjes, over wat ze horen, voelen en zien. Is dat goed of fout? Als het de pijn verzacht, dan maakt het niets uit. Ik vind het niet verkeerd om me goed te voelen bij iets dat nep is en waarvan ik wéét dat het nep is. Een film is ook niet echt en toch gaan we massaal naar de bioscoop.

Een film is entertainment. Met avatars op een uitvaartplechtigheid of deepfake therapy bij rouwende mensen raken we aan normale menselijke gevoelens als verdriet, pijn en gemis.

Je kan je bij dat alles heel wat vragen stellen. Is het inzetten van avatars en *deepfake therapy* verkeerd? Op zich is de technologie en ontwikkeling ervan niet verkeerd. Hoe we ermee omgaan, dat is een andere kwestie. Die nieuwe realiteit komt er sowieso aan, het is hoog tijd om erbij stil te staan. Ooit naar *The Matrix* gekeken? Daarin stelt men de vraag: “How do you define real?” De komst van artificiële intelligentie zal de grens tussen de echte wereld en de virtuele wereld flinterdun maken en wellicht zelfs helemaal doen vervagen. Dat zal ook bij rouwen een rol spelen.

Er was eens ... een game

Een kijk op een wondere wereld

© Assassin's Creed Valhalla / Ubisoft

Games als *Assassin's Creed* laten zich spelen als een interactieve film, meer zelfs, ze dompelen je onder in een interactieve geschiedenisles - hier een beeld uit *Assassin's Creed Valhalla*, let op het fotorealisme en de details

G

ames hebben de perceptie tegen. Ze zouden verslavend zijn, gewelddadig, kinderachtig en dies meer. Maar is die reputatie terecht? Onbekend is onbemind, geldt ook in dit geval.

En daarom dompelen we ons onder in de wereld van de games en ontdekken we de positieve waarden en effecten ervan.

The game is on.

Stijn Derauw

De GVG, de Grote Vriendelijke Game
Door veel mensen worden ze bejubeld, anderen vinden games maar niets. Nog al te vaak zijn ze onbekend - ook binnen de

vrijzinnigheid blijven ze een afwezig medium. Zelfs in 2023 stuit het medium herhaaldelijk op weerstand en onbegrip. Het al dan niet verslavende karakter, de vermeende impact

op de mentale gezondheid en het gewelddadige imago van bepaalde games met bijbehorend risico op imitatiegedrag spelen regelmatig op bij critici.

Nochtans bewijzen talloze studies dat er geen direct causaal verband bestaat tussen gamen en misdragingen in het werkelijke leven. Integendeel, gamen zou vooral positieve effecten hebben, onder meer een verbeterde oog-handcoördinatie en ook cognitieve voordelen. De betere hedendaagse game zet je brein stevig aan het werk. Andere studies tonen dan weer aan dat gamers beter kunnen samenwerken, problemen onder tijdsdruk efficiënter oplossen en hechtere vriendschapsbanden smeden. En niet onbelangrijk, plezier blijft de essentie. We kunnen besluiten dat gamers dus best deugen. In plaats van neer te kijken op games, maken we er graag een diepe buiging voor.

De wereld groter maken

Gamen maakt deel uit van onze wereld, daar kunnen we echt niet meer omheen. Het gaat als het ware om een geëvolueerde versie van het traditionele gezelschapsspel. De gamewereld heeft wel nog een lange weg te gaan. Van oorsprong geldt de game-industrie als een mannenbolwerk, maar het clichébeeld dat gamen alleen een 'mannending' zou zijn, kunnen we gelukkig al naast ons neerleggen. Recent onderzoek toont aan dat vrouwen tegenwoordig bijna net zoveel gamen als mannen. Vrouwenemancipatie op zijn best dus.

Daarnaast wordt gamen nog al te veel als 'kinderachtig' gezien. Laat ons die puberale gedachte voor eens en altijd doen verdwijnen, want games zijn van alle leeftijden en even divers als boeken en films. Voor elk wat wils dus: actie, avontuur, roleplaying, horror, strategie, simulatie, sport en zelfs educatieve games. Zo zie je maar. Het plezier dat gamen biedt, komt stilaan binnen ieders bereik te liggen. Gaming is een fenomeen dat, tegen alle clichébeelden in, de wereld groter maakt in plaats van kleiner.

Een deel van het team

We kennen ze allemaal wel. Ergens in onze al dan niet uitgebreide familie-, vrienden- of kennissenkring loopt ongetwijfeld een filmfiethebber, heavymetalfan, bibliofiel of lettervreter rond. Zo iemand die zelfs op zijn

eigen verjaardagsfeest liever met de neus in de boeken zit dan dat hij met zijn vriendjes speelt. En dan heb je de gamer. "Oh, nee, zijn jullie weer over spelletjes bezig", fluistert mijn vader mijn jongste broer en mij soms toe op een familiebijeenkomst. Als we het nu over films zouden hebben, dan had hij die opmerking niet gemaakt, maar het woord 'game' creëert meteen een drempel. Eigenlijk kan mijn papa daar niet over oordelen, want hij was jong op het moment dat de games pas hun eerste stapjes zetten.

De perceptie over games zit nog niet altijd mee. Het is een beetje zoals met seksualiteit. Iedereen doet het, maar erover praten, dat is nog iets anders. Wat mij betreft, zijn games evenwaardig aan films, muziek en boeken. En alle vier zijn ze even belangrijk en hebben ze een enorme impact op mijn leven. Ze hebben deze versie van mezelf mee vormgegeven. Laat ons de gamer dus voor eens en altijd naast de cinefiel, de muziekliefhebber en de boekenwurm plaatsen.

En de Oscar gaat naar ...

Mijn favoriete games zijn ongetwijfeld zij die zich laten spelen als een interactieve film. Dan hebben we het over games als *The Last of Us* - nu ook een televisieserie - *God of War*, *Days Gone*, *Ghost of Tsushima*, *Assassin's Creed*, *Horizon Zero Dawn* en *Mass Effect*. De beleving die zulke games je geven, is vergelijkbaar met die van films en sommige verhalen zijn 'Oscarwaardig'.

Een game als *The Last of Us*, de succesvolle postapocalyptische zombiegame, is eigenlijk een meesterwerk. De connectie die je maakt met de hoofdpersonages en het verhaal, zijn ongezien. Zelden heeft een film mij zo bij de keel gegrepen als die game. Het is een rollercoaster aan emoties. Het acteerwerk is fenomenaal, de setting is donker en rauw, het ziet er realistisch echt uit en de soundtrack is prachtig.

Ook de *Mass Effect*-trilogie heeft een diepe indruk op mij nagelaten. Die reeks is een overdonderend sciencefictionepos en wordt ook wel eens de *Star Wars* van de games genoemd. Het is een game waarbij je keuzes

en speelstijl een impact hebben op het verdere verloop van het verhaal. Meerdere eindes zijn dus mogelijk. Van ontwikkeling gesproken.

De wereld ligt aan je handen

Het eerder vermelde *Assassin's Creed*, een van de populairste gamereeksen, is zelfs meer dan een interactieve film. Elke *Assassin's Creed*-game is een interactieve geschiedenisles die draait om een clash der beschavingen of een strijd tussen twee geheime genootschappen - Assassijnen tegen Tempeliers. Onder meer de Derde Kruistocht, de renaissance, de verlichting en de Amerikaanse Revolutie vormden al het decor. Daarna keerde de reeks terug naar de oudheid: Egypte in het begin van de Romeinse overheersing, en het oude Griekenland waar je zelfs enkele bekende filosofen, onder anderen Socrates, tegen het digitale lijf loopt. En de recentste game brengt je in ware Vikingstijl terug naar Engeland ten tijde van de middeleeuwen.

Een leuk extra bij de laatste games is dat je, los van de hoofdgame, een interactieve wandeling of *Discovery Tour* kan starten. Die *Discovery Tour* bestaat uit een aantal speciale games waarin bezoekers vrij door bovenvermelde tijdperken heen kunnen reizen om meer te leren over de geschiedenis en het dagelijkse leven in die tijd. Leerlingen, leerkrachten en (niet-)gamers kunnen de tijdperken rustig ontdekken of rondleidingen en verhalen volgen die door historici en experts worden verzorgd.

Ook een andere topgame van de laatste jaren, *Ghost of Tsushima*, is deels op een waargebeurd verhaal gebaseerd. Het speelt zich af in 1274, toen de Mongoolse invasie van Japan begon. Het is net als de laatste *Assassin's Creed*-games een openwereldspel en de setting, het eiland Tsushima, is adembenemend. Voor mensen zoals ik, voor wie reizen toch een (te) dure en onrealistische uitgave is, zijn dat soort games een bijna gratis alternatief. Het valt natuurlijk niet te vergelijken, maar het blijft een aangenaam en heel milieuvriendelijk alternatief.

Aan de basis van cryptovaluta

Vrijheid en privacy als hoogste goed

© Shutterstock.com

Cryptovaluta zijn ontstaan vanuit het idee een munteenheid te ontwikkelen die compleet zelfstandig en los van een autoriteit, zoals een overheid of een bank, functioneert: vrijheid van communicatie en bescherming van privacy zijn daarbij de fundamenten

Investeren in een cryptovaluta, zelfs in bitcoins of ethers, is een risicovolle belegging. De cryptomarkt fluctueert sterk en biedt geen zekerheden. Of investeren in cryptovaluta een goede zaak is of niet, dat antwoord blijven we je schuldig. We belichten hier een andere kant van de cryptomarkt: de oorsprong van het idee van digitaal geld.

Laure Lytens

Een duik in de geschiedenis

Cryptomunten kwamen er niet als een donderslag bij heldere hemel. De eerste dateerde van 2008, maar al sinds de jaren tachtig van de twintigste eeuw zochten

enkele mensen naar een manier om geld uit te denken dat enkel en alleen online bestaat. De euro die je op je bankrekening hebt staan, is inwisselbaar voor een muntstuk van één euro, terwijl één bitcoin

geen fysiek bestaan heeft. Wie waren die 'enkele mensen' en waarom duurde die ontwikkeling zo lang? Een duik in de geschiedenis van grootmachten kan veel verklaren.

In de vijftiende eeuw groeide Spanje uit tot de eerste Europese grootmacht. Die enkele decennia later ten onder ging door wanbeleid en exuberante uitgaven onder koning Filips II.

Hetzelfde lot stond de opkomende grootmacht de Nederlanden te wachten. In de zeventiende eeuw richtten ze in Europa de eerste nationale wisselbank op, waar mensen een rekening konden openen en goud voor geld wisselen. Bij de start werkte de bank goed en bracht ze de bevolking rijkdom. Helaas bleek niet veel later dat de instelling ook onderhevig werd aan corruptie door de overheid, met als gevolg dat er op het einde nog amper iets van de goudreserves overschoot.

Eenzelfde verhaal kan over Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk verteld worden, maar waarom is dat relevant?

De relatie tussen geld en macht

Eigen aan de opkomst en ondergang van grootmachten is de relatie tussen geld en macht. Geld leidt tot (meer) macht en wie aan de macht is, wil aan de macht blijven. Toch blijken grootmachten hun macht steeds te verliezen door financieel wanbeleid. De bevolking is daar altijd het voornaamste slachtoffer van. Hun belasting- en spaargeld wordt, onder een abominabele volksvertegenwoordiging, opgesoupeerd aan oorlog en decadentie.

De relatie tussen geld en macht bezorgt mensen een groeiende frustratie en een sterk wantrouwen tegenover hun overheden. Er ontstaat een drang om die relatie tussen geld en macht te verbreken. Hoe dan? Door geld te decentraliseren, dus zonder een centrale autoriteit. Daarvoor is een automatisch systeembeheer nodig en een globaal te raadplegen grootboek. De eerste succesvolle poging daartoe werd bewerkstelligd door een cypherpunk, Satoshi Nakamoto.

De rol van cryptografie

Cypherpunks zijn die 'enkele mensen' van wie eerder sprake. Die mensen gebruiken encryptie, of versleuteling van informatie, bij

de toegang tot een computernetwerk om hun privacy te beschermen.

Sinds de jaren tachtig zoekt die groep naar een digitale munteenheid die compleet zelfstandig en los van een autoriteit, zoals een overheid of een bank, functioneert. Cypherpunks ontleen hun naam aan een mailinglijst, opgericht in de jaren negentig, waarin zij voornamelijk de rol van cryptografie of encryptie in de samenleving bespraken.

Voor hen is cryptografie de enige oplossing om de privacy van mensen te beschermen tegen hun overheden. Eén cypherpunk, Eric Hughes, schreef er zelfs een manifest over.

Absolute vrijheid van communicatie

Het gaat hen niet om de economische kant van digitaal geld en ook niet om 'kennis om kennis'. Ze trachten een ideologische droom te faciliteren. In eerste instantie streven ze naar absolute vrijheid van communicatie, als fundament van een open samenleving. Voor een open communicatie en een absolute vrijheid van meningsuiting is privacy volgens hen noodzakelijk. Privacy geeft een mens het recht en de macht om zichzelf selectief te verbergen voor en te onthullen aan de wereld. Net zoals op sociale media ben je ook zelf verantwoordelijk voor het (al dan niet) zorgvuldig onthullen van jezelf aan de wereld.

Binnen die privacy heeft niemand recht om te controleren van wie je geld ontvangt en aan wie je het uitgeeft. Vanuit een cypherpunk-perspectief zijn anonieme transactiesystemen dus nodig om personen de keuze te laten hun identiteit al dan niet verborgen te houden. Om een sterke versleuteling van digitale gegevens te garanderen, is kundige software essentieel. Dat is de kwaliteit van de cypherpunks: software schrijven.

De allereerste cryptomunt

Satoshi Nakamoto lanceerde bitcoin in 2008. Die digitale munt is de allereerste succesvolle uitwerking van digitaal gedecentraliseerd geld. Het functioneert zelfstandig, is raadpleegbaar door iedereen

en beschermt tegelijkertijd de gebruikersprivacy.

Cypherpunks dachten eindelijk het middel gevonden te hebben om nationaal beheerd geld te vervangen door gedecentraliseerd geld. Nakamoto deelde gedetailleerd de bitcoinsoftware, waarop veel cryptoontwikkelaars zijn software nabootsten. Van 2008 tot 2018 werden zo'n tweeduizend cryptovaluta ontwikkeld. Vandaag telt de cryptomarkt er meer dan tweeëntwintigduizend. Bestaan er dan zoveel cypherpunks?

Geen zekerheden op de cryptomarkt

Niets is minder waar. Het concept ging een eigen leven leiden. Slechts enkele zeldzame cryptovaluta kunnen aan cypherpunks worden toegewezen. Een aantal ontwikkelaars beweert dezelfde ideologieën als Nakamoto na te streven, maar slaagt er bij de ontwikkeling niet in om de munt te decentraliseren en ook zichzelf ervan los te koppelen. Wel lukt het veel cryptovaluta om de privacy van hun gebruikers te vrijwaren, alsook de traceerbaarheid van hun geld.

De privacy en economische vrijheid maken van cryptovaluta ook een interessant betaalmiddel in illegale circuits. Zo wordt bitcoin in Iran als betaalmiddel ingezet om Amerikaanse sancties te omzeilen. In Rusland stijgt de populariteit ook, omdat de waarde van de Russische roebel zeer laag is. Mensen hopen zo de waarde van hun geld te verzekeren, maar zekerheden biedt de cryptomarkt niet.

Ontwikkelaar of belegger

De oorspronkelijke filosofie van cypherpunks doelde niet op rijkdom. Hoe kan je als gedecentraliseerde instantie toch rijk worden van het concept? Het is overduidelijk dat winstbejag het voornaamste motief van de meeste ontwikkelaars is. An sich is dat niet vreemd. Mensen zien cryptovaluta als een interessant zakelijk gegeven en merken op dat verschillende makers heel rijk zijn geworden. Mensen die echt rijk willen worden met cryptovaluta, zijn waarschijnlijk beter af als ontwikkelaar dan als belegger.

Met z'n allen online winkelen

Onze pakjes gewikt en gewogen

© Shutterstock.com

T

Online winkelen is niet meer weg te denken in het dagelijks leven, het biedt tal van voor- en nadelen, daarom is het zinvol ook een aantal ethische aspecten ervan tegen het licht te houden

ijdens de coronapandemie zijn we het massaal gaan doen en daarna zijn we er niet meer mee gestopt: online winkelen. Tijd dus om eens bewust stil te staan bij de voor- en nadelen ervan, voor onszelf, maar ook op ethisch vlak. Want wat kan online shoppen ons in het dagelijks leven bieden en wat betekent het voor de ecologie en voor de arbeidsomstandigheden van mensen in die sector?

Wendy Serraris

Online winkelen heeft voor- en tegenstanders, wat niet zo verwonderlijk is, aangezien het voor- en nadelen heeft. We zetten ze hier even op een rijtje.

Voordelen

Je kan altijd en overal winkelen. Online zijn winkels nooit gesloten. Je kan zelfs vanop je smartphone iets kopen, terwijl je in de speeltuin je kleuter op de schommel voor de honderdste keer een duwtje geeft.

Je hoeft nooit meer parkeerplaats te zoeken. Driewerf hoera.

Je bent geen reistijd noch benzine kwijt. In deze tijden niet onbelangrijk.

Je hoeft de drukte niet in.

Online vind je een groter aanbod van hetzelfde soort product. Je kan makkelijker vergelijken, ook wat de prijs betreft.

Je kan eenvoudiger tweedehands kopen, denk bijvoorbeeld aan boeken of kleding.

Vaak vind je bij de producten of elders online beoordelingen of ervaringen van klanten, wat meteen al een indicatie over de kwaliteit van het product geeft.

Weg met verkopers die jou iets willen aansmeren. Je kan alles in alle rust bekijken zonder dat er iemand in je nek zit te hijgen, tenzij je hond of je partner ...

Je gekochte spullen worden thuis bezorgd, wat je bij grotere aankopen een hoop tillen en zeulen kan besparen. Dat spaart ook weer een paar beurten bij de kinesist uit.

Het is beter voor het milieu. Ja, je leest het goed. Daarover straks meer.

Nadelen

Je beweegt minder. Met een winkelhamiddag zit je al snel aan tienduizend stappen, waar je smartwatch dan weer blij van wordt.

Je ziet, voelt, ruikt ... het product dat je koopt niet. Dat kan voor teleurstelling zorgen, waardoor je het gekochte item retourneert. Wat dan weer minder ecologisch is, maar ook daarover straks meer.

Mensen die al weinig sociale contacten hebben, raken nog meer geïsoleerd als ze ook nog online gaan winkelen.

Niet iedereen heeft een hond of een partner, en misschien vind je het dus wel fijn als er eens iemand in je nek hijgt. Zeker als die verkoper jou ook nog van degelijk advies over bepaalde producten kan voorzien.

Het feit dat je online zoveel meer keuze hebt, kan voor stress zorgen, zeker als je al moeilijk beslissingen kan nemen.

Je geeft makkelijker te veel geld uit, aangezien je sneller iets impulsief of in een bevlieging kan kopen.

Kleinere zelfstandigen hebben soms niet meer voldoende klanten. Dat was al het geval met de opkomst van grote winkelketens en die trend zet zich uiteraard voort nu er meer online wordt gekocht.

Bij sommige online winkels worden de werknemers uitgebuit. Ook daarin hebben wij als consument een rol te spelen.

Ecologische voetafdruk

Laten we het ook eens hebben over de ecologische aspecten van online tegenover fysiek winkelen. In tegenstelling tot wat doorgaans wordt gedacht, is online shoppen vaak beter voor het milieu dan fysiek inkopen doen. Hoe komt dat? In de eerste plaats verbruiken online winkels veel minder energie zoals gas of elektriciteit. En in de tweede plaats gaan ook klanten minder energie verbruiken omdat ze minder vaak de auto nemen om naar de winkel te rijden.

Maar wat dan met al die pakjesbezorgers, horen we je denken. Zij werken, in vergelijking met onze winkeltripjes, veel efficiënter. Ze laden hun bestelwagens zo vol mogelijk en doen tijdens hun ronde zo veel mogelijk adressen aan. Wat ook mooi is: wij kunnen als consument zelf veel doen om het online winkelen zo ecologisch mogelijk te maken.

De *last mile*, het laatste stukje vooraleer je pakje wordt afgeleverd, is daarbij namelijk cruciaal. Als het even kan, laat je goederen dan in een afhaalpunt leveren. Zo wordt je pakje bezorgd op een plek waar sowieso

pakketten moeten worden geleverd, en dan hoeft de koerierdienst niet tot bij jou thuis te rijden. Belangrijk is dan wel dat je je pakje nadien met de fiets of te voet ophaalt, of op een ogenblik dat je toch met de auto onderweg bent.

Ga ook niet voor de optie 'spoedbestelling'. Dan hoeft de pakjesdienst niet speciaal bij je langs te komen als hij die dag niet in de buurt moet zijn. Als de koerier kan aanbellen wanneer hij of zij nog andere artikelen in de omgeving moet leveren, is dat efficiënter. Zorg er ook voor dat je thuis bent als je pakje wordt bezorgd of dat het bij de burens of op een veilige plaats kan worden achtergelaten. Zo dient de bezorger geen twee keer te rijden. Probeer zeker te zijn van wat je koopt, zodat je niet hoeft te retourneren. Want iets terugsturen, betekent niet alleen een extra rit voor de pakjesdienst. Artikelen die geretourneerd worden, worden vaak niet meer verkocht maar vernietigd, zelfs als ze nog in perfecte staat zijn.

Werkomstandigheden

Natuurlijk is er ook nog een ander aspect aan online shoppen dat meespeelt bij je keuze, te weten de arbeidsomstandigheden van de werknemers in de sector, onder meer van de pakketbezorgers en medewerkers in de distributiecentra. In België zijn er, mede dankzij de vakbonden, nog behoorlijke werkomstandigheden en bezoldigingen, maar in onze buurlanden, Nederland en Duitsland bijvoorbeeld, is dat minder het geval. Het gevolg is dat veel Belgische bedrijven hun distributie net over de grens proberen te vestigen, omdat ze hun werkrachten daar minder hoeven te betalen en meer van hun werknemers kunnen eisen.

Wat kunnen wij daarin betekenen? Bestellen bij Belgische winkels kan al een verschil maken. En ook hier kan je in de mate van het mogelijke van de knop spoedbestelling afblijven. Want als jij 's avonds laat om 22 uur een artikel bestelt en vraagt om het de dag erna geleverd te hebben, dan is er wel iemand die zich 's nachts moet reppen om dat pakje op tijd door alle procedures heen tot bij jou te krijgen. Iets om over na te denken, toch?

* * *

“Gelieve de trollen niet te voeren”

Internettrollen onder de loep genomen

© Shutterstock.com

H

Internettrollen zijn erop belust om onrust te zaaien en reactie uit te lokken: de beste reactie is dan ook om niet te reageren, want een trol die niet wordt gevoed, zal vermageren en uiteindelijk verdwijnen

et wereldwijde web biedt de mogelijkheid om informatie, inzichten en ideeën razendsnel met elkaar te delen. Het verrijkt ons contact met andere mensen. Maar er liggen ook spelbrekers op de loer: de trollen. Wie of wat zijn trollen, en waarom doen ze wat ze doen?

Bert Goossens

Onrust zaaien en reactie uitlokken

Op 27 december 2022 haalde de voormalige kickbokser Andrew Tate uit naar klimaat-activiste Greta Thunberg met een tweet over zijn collectie sportwagens. “Bezorg

me alsjeblieft je mailadres, zodat ik je een volledige lijst van mijn verzameling auto’s en hun enorme uitstoot kan doorsturen”, schreef hij. Thunberg antwoordde in haar gekende stijl: “Yes, please, do enlighten me.

Email me at smalldickenergy@getalife.com”, wat haar miljoenen likes opleverde.

Andrew Tate, ondertussen beschuldigd van mensensmokkel en verkrachting, is

een schoolvoorbeeld van een trol. Een trol zaait onrust door mensen op het internet met schokkende uitspraken tegen de haren in te strijken. Hij of zij gebruikt vaak een mengeling van feiten en onwaarheden, ernst en (zelfverkleerde) humor.

Trollen zijn erop belust om reactie uit te lokken. De beste reactie is dan ook: niet reageren. Of zoals men in het internetjargon zegt: "Don't feed the trolls." En als je je dan toch niet kan bedwingen, doe het dan ad rem zoals Thunberg.

Een onschuldig grapje?

In de oude sagen is een trol een bovennatuurlijk wezen dat graag streken uithaalt met mensen. De uitdrukking 'trollen' komt ook in de visserij en het militaire jargon voor. Daar betekent het zoveel als 'het uitlokken van een reactie'.

In de jaren tachtig, bij de opkomst van het internet, stond trollen nog gelijk aan het uithalen van een onschuldig grapje met *newbies*, nieuwelingen op een forum. Door de tijd heen is de praktijk van trollen toxischer geworden.

Trollen zijn meestal vermomd als 'sokpop'. Een sokpop of kloon is een benaming voor een fictieve online identiteit die wordt gebruikt om te misleiden op het internet. Door die anonimiteit kunnen trollen zich helemaal uitleven.

Online fora halen niet altijd het beste in mensen naar boven. Het gebrek aan echt visueel contact met de tegenpartij zorgt ervoor dat nuance en context al gauw verloren gaan. Zelfs de hoffelijkste mensen durven zich online sterker uit te drukken dan bedoeld.

De ene trol is de andere niet

Sommige trollen zijn ordinaire pestkoppen. Ze genieten er gewoon van om anderen op stang te jagen. De redenen daarvoor kunnen divers zijn: omdat ze zich vervelen, zich in een moeilijke thuis- of werksituatie bevinden, seksueel gefrustreerd zijn, een sadistische aanleg hebben of gewoon zelf

worden gepest. Ze verschillen met andere woorden niet fundamenteel van pesters in het 'echte' leven. Ze kleineren de ander om zichzelf (even) beter te voelen.

Trollen kunnen ook mensen zijn die zich niet gehoord voelen. Het zijn dezelfde mensen die zich aangetrokken voelen tot een extreem politiek gedachtegoed.

Extreem online

In zijn boek *Extreem online* onderzoekt auteur Tim F. Van der Mensbrugge hoe de virale propaganda van Schild & Vrienden en Vlaams Belang extreemrechts groter maakt. Omdat Vlaams Belang op weinig media-aandacht kon rekenen, zeker na de verkiezingsnederlaag van 2014, is de partij op eigen mediakanalen beginnen in te zetten. Met succes. Het voordeel is dat ze zo eigen verhalen brengt, zonder dat er kritische journalisten aan te pas moeten komen. De focus ligt ook niet meer alleen op de eigen kernthema's, zoals migratie en veiligheid. Er komen ook andere topics aan bod waarover maatschappelijke onvrede bestaat, denk aan de corona-aanpak of de stikstofdiscussie. In navolging van Marine Le Pen in Frankrijk gaat de partij voor een properder imago, althans voor de schermen.

De leden van Schild & Vrienden, een studentenclub die in eenzelfde extreemrechts vaarwater zit, gebruik(t)en memes in geheime groepen om hun 'echte' overtuigingen kenbaar te maken. Zo versterken ze ook elkaars overtuigingen. Maar ze gingen verder dan dat. Het VRT-programma *Pano* bracht in kaart hoe Dries Van Langenhove aanstuurde op gecoördineerde raids op een vooraf bepaalde progressieve pagina of organisatie. Een vorm van trollen dus.

Trollenlegers zijn wel vaker ideologisch of politiek gemotiveerd. Het Internet Research Agency, een berucht Russisch trollenleger onder leiding van Jevgeni Prigozjin, die ook als 'chef-kok van Poetin' bekendstaat, wordt ervan verdacht de Amerikaanse presidentsverkiezingen van 2016 te hebben beïnvloed in het voordeel van Donald Trump.

Bij een verrassend groot deel van de bevolking leeft volgens Van der Mensbrugge een hang naar autoritarisme. Daarom is het belangrijk om naar mensen met radicaalrechtse opvattingen te luisteren, ook al gaan we er niet mee akkoord. Dus ook extreemrechtse trollen moeten we, hoe moeilijk ook, serieus nemen.

Psychologische schade

Nog een vaststelling: trollen zijn vaak mannen en slachtoffers vaak vrouwen. Een mogelijke verklaring daarvoor is dat vrouwen steeds vaker in de publieke sfeer treden en dat sommige mannen zich daardoor bedreigd voelen. Het steekspel Tate-Thunberg is daar een goed voorbeeld van.

Trollen is zeker niet onschuldig. Dergelijke vorm van cyberpesten kan leiden tot ernstige psychische klachten, tot suïcide toe. Daarom is het belangrijk dat er binnen een schoolcontext en in de media voldoende aandacht wordt voorzien om dat fenomeen te bespreken.

Sommige slachtoffers die door trollen worden belaagd, kiezen ervoor om hun online accounts (tijdelijk) links te laten liggen. Want ook al beseft je dat trollen jou als willekeurig slachtoffer uitkiezen, een storm van haatberichten doet iets met een mens.

De grote socialemedianetwerken hebben een belangrijke verantwoordelijkheid om haatberichten aan te pakken. Iets waar ze vandaag nog onvoldoende in slagen.

Meer weten?

Bij Mediawijs vind je dossiers, onderzoeken, educatieve pakketten enzovoort die je de weg wijzen in de digitale wereld, technologie en media: www.mediawijs.be

Denk je aan zelfmoord en heb je nood aan een gesprek, dan kan je terecht bij de Zelfmoordlijn op het nummer 1813 of via: www.zelfmoord1813.be

Samen op pad in het huisvandeMens

Het wat en hoe van gespreksbegeleiding

© Shutterstock.com

Als vrijzinnig humanistische consultant ben je zoals een sherpa: je gaat samen met de cliënt op pad, je helpt een deeltje van de last dragen, tot de cliënt aangeeft dat hij of zij weer alleen verder kan

Niets gaat boven contact van mens tot mens”, aldus Ilse Rotsaert en Katrien Callens van het huisvandeMens in Brugge en in Kortrijk. Als vrijzinnig humanistische consultants staan zij cliënten bij die het spoor in hun leven bijster zijn. Samen met hen gaan ze op pad, op een empathische en niet-veroordelende manier. En wij luisteren graag naar hun verhaal.

Lieve Goemaere

Ilse Rotsaert en Katrien Callens, vrijzinnig humanistische consulenten: "Een gesprek in het huisvandeMens is nooit een klinische aangelegenheid. We proberen een warme en liefdevolle plek te zijn."

Uitnodigen tot zelfreflectie

Ilse Rotsaert: In de vierentwintig jaar dat ik deze job al uitoefen, heb ik honderden mensen ontmoet en ontzettend veel gesprekken gevoerd. Vrijzinnig humanistische begeleiding is in authentiek contact treden. Iemand komt vertellen wat er in zijn leven gebeurt en wij luisteren daarnaar zonder te oordelen. Empathie is onze grondhouding. Het maakt niet uit wat die persoon vertelt, hoe hij zich voelt, wat hij ervaren heeft, hoe hij zich gedraagt: die mens mag er zijn voor ons.

Katrien Callens: Ik gebruik graag het beeld van een sherpa. Ik ga samen met de cliënt op pad, ik help een deeltje van de last dragen, tot hij of zij zegt: "Vanaf hier kan ik het weer alleen." Belangrijk is dat we op een gelijkwaardig niveau staan. Ik ben niet de alwetende hulpverlener die vanuit een of ander theoretisch kader de richting gaat bepalen. Vrijzinnig humanistische consulenten werken wel op een emancipatorische manier. Dat betekent dat we uitnodigen tot zelfreflectie zonder directief te zijn.

Ilse: Neem nu iemand die zichzelf heel erg in een slachtofferrol plaatst: alles overkomt haar, alles ligt altijd aan een ander. Ik ga die mevrouw daar niet op aanspreken of er niet over oordelen. Maar ik ga wel vragen stellen die haar naar zichzelf doen kijken,

haar een spiegel voorhouden als het ware. Echte inzichten krijg je maar als je er zelf toe komt, niet als ze je worden opgedrongen. Ik beschouw de relatie tussen consulent en cliënt als een oefenterrein. Ik voel me vaak de vertegenwoordiger van een soort van menselijkheid. Ik ontmoet namelijk veel mensen die de verbinding met hun omgeving verloren zijn, die geen vertrouwen meer hebben, die nergens meer veiligheid vinden. Ik probeer te tonen dat je die aspecten nooit definitief kwijt bent. In het huisvandeMens mogen mensen zich veilig voelen, kunnen ze in vertrouwen dingen delen. Als dat lukt in gesprekken met mij, lukt dat na verloop van tijd hopelijk ook opnieuw in hun eigen omgeving.

Zoeken naar evenwicht

Katrien: We kunnen sowieso geen problemen oplossen en we maken mensen ook niet wijs dat we dat kunnen. Uiteindelijk moet men het zelf doen. Maar we kunnen wel aan iemands zijde staan gedurende die moeilijke periode in het leven. Bij de ene persoon is dat voor een langere tijdsduur dan bij de andere. We beginnen altijd met een reeks van zes gesprekken en daarna vragen we onze cliënten naar hun ervaring en wensen. Willen ze nog even doorgaan met de begeleiding, dan bespreken we dat eerst op een intercollegiaal overleg. We

zoeken telkens naar het evenwicht: aan de ene kant willen we niemand afhankelijk maken, maar aan de andere kant kan je als sherpa je cliënt ook niet halverwege de berg achterlaten. Bovendien zouden we dan onze eigen grondhouding tegenspreken, namelijk dat mensen mogen zijn zoals ze zijn. Niet iedereen klimt nu eenmaal aan een ijtempo in een rechte lijn die berg op. Wij volgen sowieso het tempo van de cliënt. Daar komt nog bij dat er onderweg ook iets kan gebeuren. Door bij één bepaald voorval stil te staan, kunnen plots andere thema's bovenkomen.

Ilse: We normaliseren ook en stellen gerust. Mensen vragen zich dikwijls af: Ben ik wel normaal? Zijn mijn gedachten nog normaal? Scheelt er iets met mij? Terwijl het helemaal niet vreemd is dat je het soms moeilijk hebt in je leven.

Katrien: Elke mens wordt bij ons echt gezien. Ik benoem dat ook vaak op die manier: "Ik zie dat je verdriet hebt. Ik zie dat je kwaad wordt." Ik erken hoe de cliënt zich op dat moment voelt. Er is zelfs ruimte voor troostende gebaren. Als dat nodig is, leg ik wel eens een bemoedigende hand op iemands knie of geef ik een schouderklopje. Veel hulpverleners bewaren letterlijk afstand, maar ik durf iemand aan te raken.

Ilse Rotsaert en Katrien Callens: "In het huisvandeMens mogen mensen zich veilig voelen, kunnen ze in vertrouwen dingen delen. Als dat lukt in gesprekken met een consulent, lukt dat na verloop van tijd hopelijk ook opnieuw in hun eigen omgeving."

Natuurlijk niet iedereen en niet standaard, maar wel wanneer ik een vertrouwensrelatie met iemand heb en aanvoel dat het hem of haar deugd zou doen. Ik ben soms oprecht geraakt door wat mensen me vertellen en ik durf dat ook te tonen. Dat maakt mezelf en mijn relatie met de cliënt net menselijk. Dat zorgt er opnieuw voor dat we op datzelfde niveau zitten. Een gesprek in het huisvandeMens is nooit een klinische aangelegenheid. We proberen een warme en liefdevolle plek te zijn.

Onvoorwaardelijke aanvaarding

Ilse: We zien altijd mensen, nooit problemen of problematieken. Natuurlijk zou ik niet in gesprek gaan met iemand op het moment dat hij of zij dronken is, omdat dat weinig zinvol is, maar ik begeleid zeker mensen voor wie alcohol een probleem is. Dan ga ik aan de slag met de thema's die verklaren waarom die persoon zoveel drinkt. En dan hoor ik hoe iemand lijdt onder een echtscheiding en het gemis van de kinderen, en hoe drank de oplossing wordt om die problemen eventjes te vergeten.

Katrien: Ik heb een dame in begeleiding die vijftien jaar geleden haar tienjarige dochter

aan kanker verloor. Jarenlang is zij doorgegaan en doorgedaan, en opeens kwam de lockdown. Zoals bij veel mensen stond ook haar wereld even stil en dat betekende een bijzonder grote confrontatie met het verleden dat ze eigenlijk probeerde te ontlopen. Opeens trof de dood van haar kind haar nog harder dan ooit tevoren. Voor de coronaperiode dronk ze ook al, maar nu werd haar alcoholgebruik echt problematisch. Tijdens onze gesprekken staan we stil bij haar overleden dochter. Mijn focus ligt niet op het drankprobleem - daarvoor wordt ze door andere hulpverleners begeleid. In het huisvandeMens proberen we altijd naar de onderliggende laag te gaan.

Ilse: Iedereen kan bij ons op gesprek komen, gratis bovendien. Voor plechtigheden richten we ons vanzelfsprekend op een vrijzinnig humanistisch publiek, maar voor onze gespreksbegeleiding speelt de levensbeschouwing van de cliënt geen rol.

Katrien: Ook psychiatrische patiënten - ik huiver eigenlijk een beetje van die term - gaan we nooit als dusdanig bekijken. Wij zien mensen als mens, niet als iemand met een diagnose of een etiket. Ik snap dat die

factoren in andere contexten wel belangrijk zijn, maar voor mij is dat niet relevant. Het gaat opnieuw om die onvoorwaardelijke aanvaarding: jij mag zijn zoals je bent.

Het oppervlakkige overstijgen

Ilse: We ontmoeten mensen het liefst zonder ook maar enige barrière. Het was niet gemakkelijk werken tijdens corona. Wanneer we mensen zagen, was dat met een glazen scherm tussen ons. Mondmaskers maakten alles zoveel moeilijker en online gesprekken waren een heel gedoe. Ik heb in die periode ook heel veel telefoontjes gedaan en dan kan je je alleen op woorden en stemgeluid baseren. Geen lichaamstaal, geen mimiek, geen oogcontact ... een groot gemis.

Katrien: Zeker als je niet bij het feitelijke niveau, het oppervlakkige gebabbel wil blijven hangen. Wil je iemand helpen om naar de lagen van betekenis- en zingeving te gaan, dan heb je daar een authentieke, echte ontmoeting voor nodig. De thema's die wij bespreken zijn niet altijd even gemakkelijk. Mensen melden zich om velerlei redenen aan, maar ik zie wel een rode draad in al mijn ontmoetingen: ik tref altijd mensen die de weg kwijt zijn en samen trekken we de bergen in.

Vrijzinnig humanistische begeleiding is sowieso maatwerk: telkens vanaf een ander vertrekpunt, nooit volgens dezelfde route, altijd met een andere bestemming in het verschiet

Telkens vanaf een ander vertrekpunt, nooit volgens dezelfde route, altijd met een andere bestemming in het verschiet. Vrijzinnig humanistische begeleiding is sowieso maatwerk.

Er zijn mensen die me altijd zullen blijven. Zoals Inge. Zij kwam bij mij terecht nadat ik de afscheidsplichtigheid van haar zoon had verzorgd. Nooit had Inge het gevoel dat ze de draad van haar leven opnieuw kon oppikken. Ze probeerde het en sommige dingen lukten haar ook, maar toch bleef ze een gebroken vrouw. Een groot stuk van Inge stierf mee met haar zoon. Zo is zij op het pad beland van euthanasie wegens ondraaglijk psychisch lijden. Als hulpverlener ben je natuurlijk verondersteld om iemand te begeleiden naar 'zich beter voelen', maar ik begreep haar vraag. Ik beloofde Inge om haar niet in de steek te laten, hoe moeilijk haar weg ook was en hoe spijtig ik het ook vond voor haar. Ik heb letterlijk bij elke stap aan haar zijde gestaan, tot aan haar dood en zelfs verder. Ik heb ook haar afscheidsplichtigheid die ze zelf had geschreven, uitgesproken.

Ilse: Ook ik heb zo'n begeleiding gedaan. Ik had voor Paulette de afscheidsplichtigheid van haar man verzorgd. Ze had het moeilijk

met zijn dood en daarom ging ik bij haar thuis langs. We zaten altijd aan de schouw in de woonkamer en op de schouwmantel stond een grote, ouderwetse zwart-witfoto van een kleuter. Dat bleek het zoontje van Paulette te zijn. Destijds was ze als jonge, ongetrouwde vrouw zwanger geraakt, een grote schande in die tijd natuurlijk. Daarom moest haar zoontje in de kindercrèche van haar zus opgroeien. Heel af en toe kon Paulette hem bezoeken. Toen het jongetje een jaar of drie jaar was, bereikte hij de maximum leeftijdsgrens van die crèche en mocht hij dan toch bij Paulette gaan wonen. Na al die jaren kon ze eindelijk haar rol als moeder opnemen. Maar de jongen was nog geen jaar thuis toen hij verongelukte. Dus haar kindje heeft amper vier jaar geleefd en slechts een twaalfal maanden daarvan heeft Paulette echt mama mogen zijn. Hij was haar enige kind.

Samen met haar man had Paulette nadien altijd de kracht gevonden om verder te gaan, maar na zijn dood had ze het idee: het hoeft allemaal niet meer voor mij. Tijdens haar volledige euthanasieprocedure ben ik aan haar zijde gebleven. Toen ik de dag van haar euthanasie bij haar aanbelde, had ik haar al in

geen tijden meer zo vrolijk gezien. Ze gooide haar armen in de lucht: "Welkom, Ilse, wat ben ik blij dat je er bent." Even enthousiast reageerde ze op de vraag van de dokter of ze nog altijd zeker was van haar stervenswens. Paulette heeft me getoond dat je leven altijd van jezelf is en dat je de weg moet zoeken die voor jou de beste is. Natuurlijk zijn zij en Inge extreme voorbeelden. Zulke ontmoetingen hebben wij niet elke dag. Maar ze illustreren wel onze insteek. Wij aanvaarden jou en hoe jij bent, en staan onvoorwaardelijk aan je zijde.

Een gevoel van zinvolheid

Katrien: De dood is nooit een taboe in het huisvandeMens. Dat maakt dat mensen onze job soms heel zwaar vinden. Terwijl we vooral een heel mooie job hebben. We krijgen het voorrecht om mensen in hun authenticiteit te leren kennen. Ze spreken over wat hen raakt, over de dingen waarmee ze zitten, over wat er in hen leeft. Wanneer we het oppervlakkige overstijgen, vallen alle franjes en maskers af. Dat geeft ons het gevoel dat we iets doen dat ertoe doet. Dat gevoel van zinvolheid maakt de zwaarte draaglijk.

Tips voor een digitale detox

Prikkels en verleidingen vermijden

© Shutterstock.com

De constante input van informatie, hoe banaal ook, zorgt voor een mentale overstimulatie: overmatig smartphonegebruik kan onder meer slaapverstoring, vermoeidheid en stress met zich meebrengen

K

en je dit? Je bent blij dat je op het einde van de werkdag je middelgrote scherm kan dichtklappen om dan de hele avond naar je kleine scherm te kijken, terwijl het grote scherm op de achtergrond aan staat. Veel mensen kampen daarmee. Je hebt ergens eens dertig seconden niets te doen, snel even je telefoon checken. En plots, voor je het weet, zit je een halfuur verder en heb je geen enkel brokje aan waardevolle informatie verteerd.

Philipp Kocks

De apps en hun algoritmes zijn er gevaarlijk goed in geworden om je aandacht bij hen te houden; eens je met een app aan de slag bent, wordt het je bijna onmogelijk gemaakt om hem weer te sluiten; het kan helpen om telefoonvrije zones in je woning overeen te komen

Verleidingen van het scherm

Ook ik pleit schuldig. Mijn smartphone-verslaving neemt bij momenten zodanig grote proporties aan, dat ik hele delen van livegesprekken met mijn vrienden mis. 's Avonds zitten mijn partner en ik vaak in de zetel naast elkaar, elk op onze eigen telefoon te scrollen, en zelfs tijdens het eten ligt de telefoon op tafel te blinken als er een nieuwe notificatie binnenkomt.

Laat mij even een poging tot zelfrelativering, of eerder zelfrechtvaardiging, doen. Het is niet volledig onze schuld. De apps en hun algoritmes zijn er gevaarlijk goed in geworden om je aandacht bij hen te houden. Zo belandde ik onlangs nog tijdens online research ineens in het *rabbit hole* van het internet en voor ik het wist zat ik houtbewerkingsfilmpjes te bekijken. Het wordt je zo gemakkelijk mogelijk gemaakt om een app te openen en eens je er mee aan de slag bent, wordt het je bijna onmogelijk gemaakt om hem weer te sluiten.

Los van die valstrikken en zelfrechtvaardigingen hadden we er op een bepaald moment genoeg van. Het was onze verantwoordelijkheid om er iets aan te doen. Want hoe kunnen wij de volgende generatie duidelijk maken dat al die schermtijd en sociale media hun eigen gevaren met zich meebrengen, als we er zelf niet mee kunnen omgaan.

Concrete en vaak logische tips

Het is namelijk gevaarlijker dan je zou denken. Niet voor niets heeft de overheid een grote campagne opgezet om het gsm-gebruik uit de auto te verbannen. Volgens sommige studies heb je tot zes keer meer kans om een ongeval te veroorzaken als je tijdens het rijden met je smartphone in de weer bent. Klinkt ook logisch natuurlijk.

Daarnaast is er ook het gevaar voor slaapverstoring en vermoeidheid. De constante input van informatie, hoe banaal ook, zorgt voor een mentale overstimulatie. Maar het kan ook stress met zich meebrengen. Je hebt het gevoel dat je constant bereikbaar moet zijn. Al die berichten die via verschillende kanalen binnenkomen, moeten voor sommigen meteen beantwoord worden en dat leidt tot een toename aan sociale stress. Welke wachttijd om te antwoorden is nog aanvaardbaar?

We hebben er dus genoeg van, mijn partner en ik. Om van die verslaving af te raken, zijn we concrete tips gaan opzoeken - ja, online. Want gewoon zeggen, vanaf nu stop ik ermee, werkt niet. Neem dat maar van mij aan. Veel van die tips zullen wellicht heel vanzelfsprekend klinken. Dat gevoel had ik ook. Maar er is een verschil tussen 'dat klinkt logisch, dus ik doe het' en 'dat klinkt logisch, dus ik probeer het eens'.

Er zijn volgens mij twee verschillende methoden om dit aan te pakken. Of je gaat *cold turkey* en je verbant alle schermen en digitale input uit je leven. Of je voert hier en daar kleine aanpassingen in en hoopt dat die uiteindelijk leiden tot een resultaat waar je tevreden mee bent. Door de aard van mijn job en, toegegeven, misschien eerlijker, mijn persoonlijkheid ben ik voor optie twee gegaan.

Verwijder alle apps die je in verleiding brengen van je smartphone

Zoals gezegd, het klinkt logisch. Maar je moet het wel doen, en dan ook niet meer in de verleiding komen om de apps opnieuw te installeren. Heb je sociale media nodig voor je werk? Een tip daarvoor kan zijn om je sociale media alleen nog via je computer of laptop te beheren. Dat zijn dan toch al een aantal stappen meer die je moet zetten om te komen waar je wil komen.

Koop een horloge, geen smartwatch

Mijn gouden tip: schaf je een zo analoog mogelijk polshorloge aan. Het aantal keer dat ik mijn smartphone uithaal om te zien hoe laat het is, om dan te blijven hangen bij de notificaties die de afgelopen zestig seconden op mijn scherm zijn terechtgekomen, is hoger dan ik durf toe te geven. Vaak heb ik dan niet eens meer gezien hoe laat het eigenlijk is.

Plaats al je apps in mapjes

Op die manier heb je bij het bovenhalen van je gsm niet in één keer toegang tot je apps. Ze staan dan ook niet op je beginscherm om je aandacht te roepen.

Schakel je notificaties uit

Over notificaties gesproken. Je kan die allemaal afzetten op je smartphone. Op die manier heb je zelf wat meer controle over wat je wanneer leest. Voel je niet te slecht als je eens wat langer de tijd hebt genomen alvorens te antwoorden. Ik pleit sowieso voor een samenleving waar instant op berichten antwoorden niet de norm is.

Creëer 'no phone' zones

Beslis waar in je woning een gsm is toegelaten en waar niet. Niet toegelaten, dat kan bijvoorbeeld de badkamer, het toilet of de slaapkamer zijn. Voeg de eettafel er meteen ook maar aan toe. Gebruik je je smartphone als wekker? Koop eventueel een andere wekker. Of nog beter, stel je wekker in op je smartphone en leg je gsm dan ergens anders. Zo voorkom je ook snoozen. Twee vliegen in één klap.

Activeer de grijstinten op je gsm

De meeste smartphones hebben de optie om je kleuren naar grijstinten om te zetten. Zo niet, dan bestaan daar ook apps voor. Volgens sommigen zou het je telefoongebruik minder aantrekkelijk maken. Bij mij heeft het tot nu toe nog niet gewerkt. Maar misschien werkt het bij jou wel.

Schakel het geluid uit

Er zijn nog weinig plaatsen waar de stroom aan irritante notificatiegeluiden nog aanvaardbaar is. Op de trein, op je werk, zelfs thuis is er geen plaats voor dergelijk kabaal. Trilstand is de beste uitvinding ooit.

Zet je telefoon op 'niet storen'

Wil je zo weinig mogelijk notificaties ontvangen, maar wil je toch bereikbaar blijven voor noodgevallen? Je kan je smartphone op 'niet storen' zetten. Zo worden alle notificaties geblokkeerd, maar krijg je wel nog die goede oude telefoonoproepen binnen. Je kan op veel toestellen zelfs kiezen wie er mag bellen en wie niet.

Laat je telefoon eens achter

Zit je in de tuin? Ga je op café? Ben je aan het sporten? Laat je toestel gewoon eens thuisliggen. Extra tip: memoriseer belangrijke telefoonnummers of houd ze bij in een boekje. Er zijn weinig mensen die je in het geval van nood de toegang tot hun gsm zouden weigeren.

Spreek elkaar erop aan

Probeer deze reis naar digitale vrijheid samen met iemand te ondernemen. Zo kan je elkaar helpen om de regels die je jezelf hebt opgelegd ook daadwerkelijk te volgen. Stel jezelf daarbij ook open voor feedback. Het is niet fijn om op je mankementen te worden aangesproken, maar als je je daarop voorbereidt, is de strijd al half gewonnen.

Zit je in de tuin, heb je vrienden op bezoek? Laat je smartphone dan binnen in huis liggen, je zal je nadien niet hoeven af te vragen waarover er aan tafel werd gesproken

Positieve resultaten

Ziezo, die tien tips heb ik zelf al uitgetoetst met vaak zeer positieve resultaten. Uiteraard zijn er nog tientallen andere tips die je kan toepassen, maar de rode draad is doorgaans zo veel mogelijk prikkels en verleidingen uit te schakelen en zo je verslaafde brein te misleiden.

Het is, zoals steeds, allemaal veel gemakkelijker gezegd dan gedaan. Het moeilijke is dan ook het volhouden van je eigen set van opgelegde regels. Vaak, als je moe bent of als je een slechte dag achter de rug hebt, is het gemakkelijker om al die regels aan de kant te schuiven en gewoon te doen waar je zin in hebt. En op zich is dat niet zo erg, maar weet dat het de dag erop altijd moeilijker zal zijn om je opnieuw aan je eigen regels te houden. Een relaps doet zich sneller voor dan je denkt.

Meer lezen?

Recent verscheen de nieuwe Digimeter, het jaarlijkse rapport van het onderzoekscentrum Imec naar het mediagebruik van Vlamingen. Daaruit blijkt onder meer dat Vlamingen in 2022 dagelijks gemiddeld 185 minuten, ofwel 3 uur en 5 minuten, aan hun smartphone spendeerden. Meer dan 6 op de 10 Vlaamse jongeren tussen 18 en 24 jaar vinden dat ze te afhankelijk van hun smartphone zijn geworden.

Je kan de Digimeter 2022 downloaden op: www.imec.be

Gezegd

“Het menselijk lichaam is een machine die zijn eigen veren opwindt.”
- Julien Offray de La Mettrie, Franse arts en filosoof.

“Metaverse is niet iets wat een bedrijf bouwt. Het is het volgende hoofdstuk van internet in het algemeen.”
- Mark Zuckerberg, Amerikaanse ondernemer, CEO van Meta.

“De computer is niet een intelligente machine die domme mensen helpt, integendeel, het is een domme machine die alleen in handen van intelligente mensen goed werkt.”
- Umberto Eco, Italiaanse schrijver en semioticus.

“Vandaag zijn er veel repetitieve cognitieve taken, die niet zo interessant zijn. Als je die kan automatiseren, is er meer tijd voor creatiever en innovatief werk.”
- Laurent Sorber, ondernemer, CTO van Radix en InvestSuite.

Geluksmachine

De ‘experience machine’ of ‘ervaringsmachine’ is een gedachte-experiment van de Amerikaanse filosoof Robert Nozick.

Stel je een machine voor die je alle wenselijke of plezierige ervaringen kan geven die je maar wil. Psychologen hebben dan een manier bedacht om je hersenen te stimuleren om prettige ervaringen op te wekken die je niet kan onderscheiden van de ervaringen die je zonder de machine zou hebben. Zou jij zo’n machine verkiezen boven het echte leven?

Nozick gelooft dat als plezier de enige intrinsieke waarde zou zijn, mensen een doorslaggevende reden zouden hebben om aangesloten te zijn op een dergelijke ervaringsmachine. Toch kiezen de meeste mensen voor het echte leven. Hoe zou jij dat verklaren?

Hautaine bot

Met de prompt die hij in de robot Dall-E 2 ingaf, won de Amerikaanse gamedesigner Jason Allen een award in een kunstwedstrijd. Op de award reageerde Allen heel gevat: “This isn’t going to stop. Art is dead, dude. It’s over. AI won. Humans lost.” Artificiële intelligentie versus mens: 1-0.

Wat vind je van zijn uitspraak? Is kunst ten dode opgeschreven met de opkomst van AI? Weetje: de nieuwste realisaties op dat vlak vragen zoveel data en rekenkracht om te ‘trainen’ dat alleen de grootste techreuzen de ontwikkeling kunnen financieren.

Het werk van Jason Allen wordt gekarakteriseerd als ‘AI-art’ of AI-kunst, maar kan Jason Allen ook een AI-kunstenaar worden genoemd? Wie is voor jou de kunstenaar in die productie? Zou jij een AI-kunstwerk kopen?

Bert Goossens en Christophe Van Waerebeke

Woordenboek

Weet jij wat volgende woorden betekenen? Verbind ze met de juiste uitleg.

1. Avatar	4. Metaverse	7. Thread
2. Cookie	5. N00b	8. Trol
3. Meme	6. Prompt	9. Widget

- Een netwerk van aan elkaar gekoppelde virtuele 3D-ruimtes waarin de gebruikers interactief kunnen rondkijken en interageren.
- Een miniatuurafbeelding - illustratie of foto - die in een forum, chatgesprek, sociaal netwerk of programma een persoon aanduidt.
- Een persoon die in een internetomgeving berichten plaatst om emotionele reacties als woede, irritatie, verdriet of om scheldpartijen uit te lokken, of die opzettelijk verkeerde informatie geeft of zich doelbewust anders voordoet.
- Plaatjes met tekst, een filmpje of een andere vorm van een ‘internetfenomeen’.
- Engelse term voor ‘draad’; die term wordt gebruikt voor een oorspronkelijk bericht gevolgd door alle reacties daarop.
- Eenvoudig, klein programma met een specifieke functie dat draait op het bureaublad van een computer, een mobiele telefoon of een website, bijvoorbeeld een kalender, klokje of nieuwslezer.
- Klein bestand dat door een website op een computer, smartphone of tablet wordt geplaatst; als die website nogmaals op dezelfde computer wordt bezocht, worden de gegevens van het vorige bezoek opgehaald.
- In de gamewereld is het een vaak gebruikt woord voor een onervaren beginnening.
- De benaming voor de vraag die je stelt of de opdracht die je geeft aan een computerprogramma zoals ChatGPT.

Oplossing: 1b - 2c - 3d - 4a - 5h - 6i - 7e - 8c - 9f.

**SPEAK FREELY, LISTEN RESPECTFULLY,
DIFFERENT OPINIONS MATTER**

DIFFERENCE DAY - 3 MAY 2023 - BOZAR

Een van de eerste vrijheden die in dictaturen en autocratische regimes aan banden wordt gelegd, is de vrijheid van pers en van meningsuiting.

Dit zegt genoeg over het belang ervan voor de democratie.

Gelukkig zijn mensen, instituten en organisaties overal ter wereld doordrongen van dat belang. En leveren ze een belangrijke bijdrage aan de vrijheid van pers en van meningsuiting. Soms met gevaar voor de eigen vrijheid.

Dat verdient hulde. En dat is precies wat Difference Day hen op woensdag 3 mei 2023 – World Press Freedom Day - zal brengen in Bozar.

Voor de negende keer op rij wordt de bekende Brusselse cultuurtempel dan het decor voor lezingen, workshops, debatten, film- en videovoorstellingen, break-out sessions en een feestelijke receptie, georganiseerd voor en door journalisten, studenten, academici en een breed publiek van geïnteresseerden en sympathisanten.

Dit jaar wordt het bovendien een extra speciale editie. Op 3 mei 2023 zal het immers exact 30 jaar geleden zijn dat de Verenigde Naties die dag uitriepen tot World Press Freedom Day. Meteen ook de reden waarom Difference Day altijd op 3 mei plaatsvindt.

We kijken uit naar uw komst.

Organiserende partners:

Kurt Van Eeghem

Kurt Van Eeghem is presentator, acteur en schrijver

Huppelen over imaginaire battlefields

© Isabelle Pateer

Ik lees dat de oorlog in Oekraïne elke dag aan duizend Russische soldaten het leven kost. Recente cijfers hebben het over honderdduizenden soldaten en evenveel rouwende families, meestal in verre uithoeken van het immense rijk. Als het meevalt worden de lijkzakken afgeleverd, zodat de jongens in eigen grond kunnen rusten. Heel vaak lukt zelfs dat niet. De gruwel laat het niet toe. De balans aan Oekraïense kant is navenant met honderdduizend doden en gewonden en ettelijke burgerslachtoffers. Altijd iemands vader, altijd iemands kind.

De column zou hier moeten eindigen, er is genoeg om over na te denken. Dit zijn geen virtuele doden, het is geen computerspelletje, maar een oorlog met echte kogels en dodende bommen. Het gaat om Ivan en Arkadi, over Volodymyr en Igor en over echt verdriet. In de meest bloederige games die jongeren dagelijks online spelen wordt een oorlog zo getrouw mogelijk nagebootst, maar het grote verschil is dat eens de stekker eruit gaat, er geen haan meer kraait naar de gevolgen; die zijn er niet. Virtuele veldslagen doden niet, het ware verhaal doet dat wel.

In Oekraïne verloopt de oorlog net als in de *tranchées* destijds aan de IJzer en de Somme, bang wachten op de dood. *Im Westen nichts Neues*, de briljante verfilming van Erich Maria Remarques gelijknamige boek, toont ons die werkelijkheid. De gevechten van toen verschillen slechts in details van de ellende in Oekraïne. Het is net zo goed ploeteren in viezigheid en angstig afwachten tot er een bom valt. Maar ook op de meest onmogelijke momenten totaal idioot uit de stellingen sprinten en knallen, omdat een officier het opportuun vindt dat zijn manschappen luid gillend naar de eigen dood rennen.

In 1914 was keizer Wilhelm II de agressor, hij voelde een dwingende noodzaak tot vechten. Hij was niet de enige, Europa zat gevangen

in een 'oorlogsentousiasme', zoals Ewoud Kieft in zijn boek over dat vreemde verlangen schrijft. Vladimir Poetin, opgebouwd uit hybride en machtswellust, is nu de wereldvreemde agressor van dienst. Zijn 'oorlogsverlangen' om een 'imperiaal Rusland' te creëren, zette hij om in daden. De eerste klus, het vernielen van Oekraïne, zou hij in drie dagen klaren. Helaas brullen Russische knapen nog steeds hun dood tegemoet in Bachmoet.

Gamers sturen helden aan. Ze laten ze wereldvreemd over imaginaire *battlefields* huppelen. De *targets* die ze neerknallen, zorgen voor punten die naar een *next level* leiden. Het is verslavend maar het doodt niet, er komen geen lijkzakken aan te pas.

Stel dat alle autocraten hun strijd aan de computer beslechten, stel dat we die smerige oorlogen virtueel uitvechten? Stel dat we de games, met hun krankzinnige en vernuftige scenario's, zelf een target bezorgen: zich verplaatsen in de perverse geesten van sommige wereldleiders zodat die zichzelf virtueel uitroeien?

Artificiële intelligentie maakt mensen vaak bang, terecht of niet, omdat ze op zoveel terreinen beter toegerust is dan de 'levende mens' om *solutions* te verzinnen - straks kan ze wellicht de evolutie van onze soort bepalen. Dan moet het ook lukken om dit akkefietje op te lossen. Laat de 'betere versie van de mens' een virtuele omgeving bouwen om de nutteloze oorlogen te beslechten?

Ik zie Poetin in een betonnen kelder van het Kremlin, aan een ellenlange tafel. Gillend van geluk bestormt hij de vijand, de stoom komt uit zijn oren, wellustig tokkelt hij op knoppen, stuurt hij sticks aan en schuiven zijn troepen op het scherm naar de target. Kan artificiële intelligentie het beter doen dan de mens, en dan zonder lijkzakken?

CAVA, op zoek naar tradities

Het Centrum voor Academische en Vrijzinnige Archieven plant in 2023 een aantal initiatieven rond vrijzinnig humanistische tradities. Daarvoor heeft CAVA input van de vrijzinnig humanistische gemeenschap nodig. Ontdek hier waarover het gaat.

Elise Dewilde

Bron: collectie CAVA

Om het respect voor elkaars gebruiken te stimuleren en om te vermijden dat bepaalde praktijken ongewild verloren zouden gaan, lanceerde de Unesco, de Organisatie van de Verenigde Naties voor Onderwijs, Wetenschap en Cultuur, in 2003 een nieuwe conventie. Dat verdrag focust op waardevolle gewoonten en praktijken die binnen een gemeenschap zo belangrijk zijn dat ze van generatie op generatie worden doorgegeven. We spreken dan van 'immaterieel cultureel erfgoed', afgekort als ICE.

De conventie blaast dit jaar op 17 oktober twintig kaarsjes uit. Het Centrum voor Academische en Vrijzinnige Archieven, CAVA, viert mee en lanceert in 2023 een aantal initiatieven. Onder het motto 'Begin bij jezelf' wil CAVA samen met jou de vrijzinnig humanistisch geïnspireerde immaterieel-erfgoedpraktijken - want die zijn er ongetwijfeld - in de kijker zetten en de kennis erover opbouwen.

Immaterieel erfgoed?

Cultureel erfgoed is de culturele erfenis uit het verleden, waar mensen vandaag waarde aan hechten en die ze aan toekomstige generaties willen doorgeven. Kunstwerken, monumenten en archieven zijn alom bekend als erfgoed. Ze zijn roerend of onroerend en dus tastbaar. Niet-tastbaar of immaterieel erfgoed is veel minder bekend. Dat zit in mensen zelf, in hun denken en doen.

Immaterieel erfgoed kan heel interessante en plezierige vormen aannemen: feesten, rituelen, zingen en dansen, eet- en drinkcultuur, praktijken die verband houden met de natuur, het doorvertellen van verhalen, het gebruiken van bepaalde uitdrukkingen, ambachtskennis en -kunde ...

In het hoofd en het hart

Zitten er vrijzinnig humanistische tradities in jouw hoofd en hart die niet verloren mogen gaan? Laat dan een bijdrage achter in CAVA's vriendenboekje. Op die manier wil het centrum de diversiteit aan vrijzinnig humanistisch geïnspireerde praktijken en de waarde ervan voor de vrijzinnige gemeenschap in kaart brengen. Het vriendenboekje invullen kan via de website of door een papieren exemplaar aan te vragen en het ingevuld terug te bezorgen.

Rituelen en plechtigheden bij verschillende levensfasen, het Vrijzinnig Zangfeest, de Vlaamse debatwedstrijd, fakkeltochten ... Misschien zijn er ook wel typische uitdrukkingen, kan de Pride gezien worden als een erfgoedpraktijk die de vrijzinnig humanistische waarden weerspiegelt, enzovoort. CAVA is benieuwd.

Verder op onderzoek uit

Omdat het in een jubileumjaar misschien nog wat grootser mag, lanceert CAVA nog een tweede warme oproep rond ICE.

Ben je bereid om bij CAVA, in de geschreven bronnen, op zoek te gaan naar sporen van die vrijzinnig humanistische tradities en op die manier bij te dragen aan de kennisopbouw over de immaterieel-erfgoedpraktijken? Ben je benieuwd hoe die praktijken door de tijd heen zijn geëvolueerd? Dan is CAVA naar jou op zoek. Interesse om mee te werken aan het vrijwilligersproject rond immaterieel erfgoed? Laat CAVA iets weten.

Meer informatie over CAVA en de initiatieven rond ICE:
www.cavavub.be/nl/collecties/immaterieel-cultureel-erfgoed
 Contact: CAVA, Pleinlaan 2, lokaal 0.B.033, 1050 Elsene,
www.cavavub.be, cava@vub.be en 02 629 24 34.

Bron: Geuzenhuis Gent, collectie CAVA

50 jaar debat & verbinding

In 50 jaar debat & verbinding. De Unie Vrijzinnige Verenigingen en haar leden 1971-2021 bundelen de auteurs een reeks historische mijlpalen die de structuren van de georganiseerde vrijzinnigheid hebben bepaald. Maar het boek gaat ook over debat.

Patrick Stouthuysen

Het kan nooit kwaad om af en toe achterom te kijken, om te proberen te begrijpen hoe je werd wie je vandaag bent. Dat geldt voor individuen, maar net zo goed voor verenigingen of organisaties. In 2021 bestond de vzw Unie Vrijzinnige Verenigingen vijftig jaar. Ellen Van Impe en Rik Röttger, beiden historici en verbonden aan CAVA, het Centrum voor Academische en Vrijzinnige Archieven, schreven de geschiedenis van die halve eeuw verenigingsleven. Dat deden ze aan de hand van archiefmateriaal, gedrukte bronnen en interviews - en met de steun van deMens.nu. Het resultaat is een goed leesbare en, zeker voor wie actief is of was in de vrijzinnige wereld, bijzonder boeiende terugblik op dat eigen verleden.

UVV ontstond in 1966 als een feitelijke vereniging, om de krachten van de verschillende Vlaamse vrijzinnige organisaties te bundelen om zodoende met één stem te kunnen spreken. Die feitelijke vereniging werd in 1971 een vzw, op initiatief van negen stichtende lidorganisaties. De concrete aanleiding tot de formele oprichting van de nieuwe vereniging is te begrijpen tegen de achtergrond van de tendens naar regionalisering die op dat moment in de politiek opgang maakt. Het vooruitzicht van een staats hervorming, waarbij de gemeenschappen culturele autonomie zouden verwerven, doet de vrees van minorisering van de vrijzinnige stem ontstaan.

Ellen Van Impe en Rik Röttger hangen de verschillende hoofdstukken, niet toevallig, op aan ontwikkelingen in de omgeving die telkens een impuls geven aan de aard en de inhoud van UVV. In belangrijke mate gaat het daarbij dan om veranderingen in de regelgeving van de subsidiërende overheden. In functie daarvan heroriënteert ook UVV door de tijd heen haar organisatievorm en werking. Net die relatie tot de subsidiërende overheden blijkt een terugkerende bron van discussie, en die verloopt, tot vandaag, langs twee lijnen.

Eenzijds is er de principiële kwestie: stapt men mee in het systeem van subsidiëring van de levensbeschouwelijke gemeenschappen en eist men daarbinnen zijn deel van de koek op, of ijvert men voor de scheiding van kerk en staat en dus voor een volledig terugtreden van de overheid uit de levensbeschouwelijke sfeer? Anderzijds is er de kwestie van de verhouding tussen UVV en de lidverenigingen. In die vijftig jaar duikt de discussie steeds weer op: wat is eigenlijk de status van de overkoepelende organisatie aan de ene kant en van de afzonderlijke lidorganisaties aan de andere kant?

Kan die koepel namens iedereen spreken en, zo ja, onder welke voorwaarden? En, misschien nog crucialer, wat moet er gebeuren met de middelen die via de krachtenbundeling zijn verworven? Het blijft, wellicht ook vandaag, zoeken naar het optimale evenwicht tussen autonomie en slagkracht.

Het mooie van deze geschiedenis van UVV is dat ze ook vragen oproept voor toekomstig onderzoek; dat is ook de rol van CAVA. Het gaat immers niet louter om het bijhouden van archieven en erfgoed: de essentie is op basis van dat materiaal inzicht krijgen in de dynamiek van het vrijzinnige verleden. België neemt internationaal een bijzondere positie in inzake de wettelijke regeling van een aantal ethische dossiers zoals abortus, euthanasie, homohuwelijk enzovoort. Het zou de moeite zijn om te kijken wat de dynamiek in andere landen was om vergelijkbare wettelijke regelingen te treffen.

Dit boek beperkt zich, begrijpelijk, tot Vlaanderen. Wat er aan de andere kant van de taalgrens gebeurt, komt slechts sporadisch aan bod. Ook dat zou een interessant onderwerp van vergelijkend onderzoek kunnen zijn: wat is vergelijkbaar en wat is anders aan Franstalige kant, spelen er dezelfde kwesties, hoe verliepen daar de discussies, wat verklaart de eventuele andere keuzes die werden gemaakt ...?

Eigen aan wat overblijft aan bewaard archief is natuurlijk dat latere historici vooral organisatorische kwesties accuraat kunnen in kaart brengen en analyseren. Het is dan ook goed dat de auteurs, waar mogelijk, via interviews mensen hebben kunnen spreken die achter die organisaties en discussies zaten. Dat is waarover je als lezer meer zou willen weten: waar waren die mensen al die tijd mee bezig, los van bestuursvergaderingen, centen- en subsidiekwesties? Hoe zag bijvoorbeeld dat lokale vrijzinnige verengingswezen er uit? Wie bereikten de vrijzinnige organisaties? Hoe bekendden mensen zich tot de vrijzinnigheid? Hoe kwamen ze in contact met de organisaties? Stof allemaal voor toekomstig onderzoek. *50 jaar debat & verbinding* vormt daartoe alleszins een zeer interessante aanzet.

Vrijwilligers

van bij ons

Het Hannah Arendt Instituut in Mechelen, afgekort als het HAI, werkt rond burgerschap, stedelijkheid en diversiteit. Corinne Assenheimer en Anja Van de Velde zijn er als vrijwilliger aan de slag. Zij vinden er medemenselijkheid en verbinding, waardigheid en energie, en het gevoel iets te betekenen voor jezelf, anderen en de samenleving.

Luc Vangansbeke - foto's © Isabelle Pateer

Corinne Assenheimer

Waarom doe je aan vrijwilligerswerk?

In juli 2021 ging ik met pensioen. Om mijn leven aangenaam te structureren en me mentaal, fysiek en sociaal in te zetten, keek ik even rond wat er zich aanbood. Het Hannah Arendt Instituut sluit mooi aan bij de waarden die ik belangrijk acht: informeren, waardigheid, medemenselijkheid. Het HAI vertrekt van wetenschappelijk onderzoek en wil een brug slaan tussen die academische wereld en de maatschappij. Vrijwilligerswerk betekent dat ik mij voor die waarden kan inzetten, ze kan uitdragen en delen met anderen. En het geeft me energie.

Hoe ben je bij het Hannah Arendt Instituut terechtgekomen?

Ik kende directeur Christophe Busch al van verschillende lezingen, onder andere over de Shoah en de manier waarop 'gewone mensen' tot massamoordenaars kunnen evolueren. Het HAI richt zich op verbondenheid, tegen de krachten die ons vandaag uit elkaar trachten te drijven. Ik voelde me er meteen welkom en gerespecteerd. Het is kleinschalig en heeft een warm, open team dat voor het geheel van de organisatie werkt. Er zijn geen egotripers, wat tegenwoordig nogal uitzonderlijk is.

Welke taken neem je zoal op bij het HAI?

Hoofdzakelijk praktische hulp bij het jaarlijkse grote event Facts to Act: instaan voor het onthaal van de deelnemers, hen naar de juiste locatie begeleiden, algemene informatie geven, de zaal inrichten voor de sprekers, zorgen dat de setting in orde is, oog hebben voor mogelijke vragen van deelnemers, en dat samen met het HAI-team. Het is fijn om met mensen te werken die allen hetzelfde nastreven.

Wat wil je met je vrijwilligerswerk bereiken?

Ik wil graag dat waarden als autonomie, verbondenheid, waardigheid op die manier de samenleving bereiken. We kunnen in een maatschappij leven waarin samenleven mogelijk is, in tegenstelling

tot wat partijen die de polarisatie preken, willen bereiken. Ik zie de mens als fundament van de maatschappij, als gemeenschappelijke basis, als zingevoer.

Wat motiveert je als vrijwilliger?

Vooraf de relaties die ik met andere mensen kan opbouwen, voor sommigen een geneesmiddel tegen eenzaamheid. Verder de verbondenheid die ik voel, de erkenning die ik krijg, de zingevoering die ik vind. Het belangrijkste is dat je je een deel van het geheel voelt. Ik denk soms dat het de vrijzinnige gemeenschap aan gemeenschap ontbreekt, maar je merkt dat het verbetert, dat er meer aandacht groeit voor de emotionele en relationele noden van de mens. Het belang daarvan mag niet onderschat worden.

Vrijwilliger worden bij het Hannah Arendt Instituut?

Het Hannah Arendt Instituut is een jonge organisatie in volle groei. Het HAI geeft vormingen, doet aan onderzoek, maakt wetenschap toegankelijk en brengt mensen samen. Daarbij houdt het steeds eenzelfde doel voor ogen: wetenschappelijke kennis over burgerschap, stedelijkheid en diversiteit verbinden met beleid, middenveld en burgers, om zo een positieve impact op het samenleven te hebben.

Wil je meer te weten komen over desinformatie, polarisering, haatspraak of radicalisering? Dan kan je de activiteiten van het Hannah Arendt Instituut bijwonen, of ... je kan eraan meewerken als vrijwilliger.

Het Hannah Arendt Instituut is gevestigd op de Grote Markt 21 te 2800 Mechelen. Meer informatie en een contactformulier vind je op de website: www.hannah-arendt.instituut

Anja Van de Velde

Hoe ben je ertoe gekomen om vrijwilligerswerk te doen? En hoe ben je bij het Hannah Arendt Instituut beland?

Ik was op zoek naar zingeving. Tegelijk hoopte ik interessante mensen te ontmoeten en uit mijn sociaal isolement te komen. Toen ik ergens een bericht las dat de medewerkers van het huisvandeMens Vilvoorde vrijwilligers zochten, heb ik meteen contact met hen opgenomen. En een week later was ik er al aan de slag als vrijwilliger ... Nadien kwam de vraag of ik ook een keertje tijdens het weekend tijd had en zo ben ik bij het Hannah Arendt Instituut in Mechelen terechtgekomen. Daar heb ik aan het event Facts to Act meegewerkt.

Wat betekent vrijwilligerswerk voor jou?

Ik zoek vooral naar verbinding bij vrijwilligerswerk. Plaats mij niet op een autosalon, maar wel op een gebeuren als Facts to Act. Het gaat mij om mentale voeding, voor mezelf en voor anderen. In die zin was Facts to Act meteen een voltreffer. Het was een heel fijn team om mee samen te werken, zowel de mensen van het HAI als de vrijwilligers. En ook de bezoekers van het evenement waren erg hartelijk.

De wisselwerking daarbij is belangrijk voor mij. Ik besteed met plezier tijd en energie aan iets als er ook iets voor terugkomt. Dat hoeft zeker geen remuneratie te zijn, wel een goed gevoel, energie, jezelf terugvinden door een zinvolle bezigheid ... Het gevoel hebben van zorgen voor jezelf én voor anderen. En dat werkt verbindend.

Wat deed je zoal tijdens Facts to Act?

Facts to Act is een tweedaagse met lezingen, panelgesprekken, workshops enzovoort, waaraan zowel wetenschappers als beleidsmakers en burgers deelnemen. De taken als vrijwilliger zijn dan ook zeer gevarieerd: mensen aan de ingang verwelkomen, deelnemers registreren, hen naar de juiste locatie begeleiden, de zalen in orde brengen ... Daarnaast werd ons als vrijwilliger ook de gele-

genheid geboden om hier en daar aan een lezing of activiteit deel te nemen.

Wat treft je het meest bij je vrijwilligerswerk?

Dat je het met *meraki* kan doen. *Meraki* is Grieks en staat voor 'iets doen met al je creativiteit, met je ziel en liefde'. Dat je dus in alles wat je doet een stukje van jezelf stopt. Daar was op Facts to Act ruimte voor. Je inzet werd ook meteen beloond: er was aandacht voor je, men was je dankbaar en uitte waardering voor je inzet. Er was altijd wel een hapje of drankje beschikbaar, een ruimte ook om even te bekomen. 's Avonds had ik het gevoel: is het al tijd om te gaan? Dan keerde ik met de glimlach van al die mensen huiswaarts. Dat is in deze tijden een goed gevoel.

Een bank vooruit

Leerkrachten niet-confessionele zedenleer over hun vak

Naam: Bert De Clercq.....

Aantal jaren voor de klas: 4.....

School: KA Berchem.....

Studierichting: ASO.....

Jaren: 1ste tot en met 6de.....

Hoe ga je in de lessen niet-confessionele zedenleer met de leerlingen in gesprek over online omgangsvormen en netiquette?

In de klas laat ik de leerlingen via twee inzichten nadenken over online omgangsvormen en gedrag. Inzicht één: als tiener neem je soms slechte beslissingen. Inzicht twee: alle privéberichten die je digitaal naar anderen stuurt, alle foto's en video's staan in theorie openbaar en iedereen kan ze bewaren.

Mensen kunnen screenshots maken, opnemen met een tweede gsm ... En dan blijkt: Snapchats van vier tot acht seconden zijn er nog steeds, Instagram Stories die na vierentwintig uur verdwijnen zijn er nog steeds, DM's en 'privégesprekken' zijn er nog steeds. Als kers op de taart: alle digitale berichtgeving van zogenaamde vrienden of nieuwssites kan fake zijn, van fotoshops tot deepfakes.

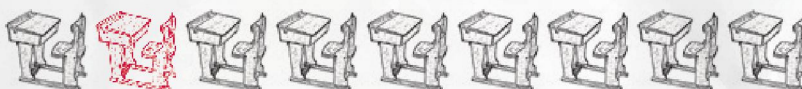
Dat maak ik duidelijk door een afbeelding van mezelf in vreselijk gênante berichten en foto's te fotoshoppen. Ik toon die in combinatie met een Smartschoolbericht van de directeur dat zegt dat ik op non-actief zal worden gezet en dat het materiaal is gelekt. Dan heerst er verbazing in de klas, tot de eerste kritische stem beseft dat de berichten fake zijn en er een onderwijsleergesprek ontstaat.

Ook probeer ik de leerlingen zelf via twee trucjes te activeren. Trucje één: een anonieme briefjesronde bij het begin van de les. Bijvoorbeeld: wat is het gênantste dat je iemand online hebt zien delen? Trucje twee: het maken van een klasdefinitie. Bijvoorbeeld: hoe wil je dat mensen jou op sociale media herinneren? Leerlingen geven dan hun individuele mening en daar maken we een 'klasdefinitie' van. Hogere jaren kunnen stemmen op de beste klasdefinitie en de winnende klas krijgt een bonuspunt.

Soms zijn getuigenissen van leerlingen heel expliciet, bijvoorbeeld jongens die samen naar Chatroulette surfen om met masturberende mannen te lachen, of meisjes die vriendschapsverzoeken en naaktfoto's van bots op Snapchat ontvangen.

Termen als 'oversharing', 'shaming', 'catfish', 'cyberbully' en 'sexting' komen spontaan aan bod, aangedragen door de leerlingen zelf. Ik googel ter plekke beruchte voorbeelden via de beamer.

Ik heb hier vooral de gevaren van online gedrag belicht, maar in de les vergeet ik uiteraard ook niet de andere, positieve invalshoeken te belichten. Ben je nieuwsgierig, neem dan een kijkje op mijn YouTubekanaal voor lesvideo's, onder de naam 'Zingeving voor iedereen'.

Breinpijn

Speel mee en maak kans op een prijs

Vul de sudoku en/of de Zweedse puzzel in en stuur je oplossing voor **14 mei 2023** naar info@deMens.nu (vermeld in het onderwerp: Oplossing Breinpijn) of met de post naar deMens.nu, Brand Whitlocklaan 87 bus 9 te 1200 Sint-Lambrechts-Woluwe.

Vermeld volgende gegevens: je volledige naam en adres, zodat wij je kunnen contacteren als je tot de winnaars behoort, en de oplossing, namelijk de gele lijn in de sudoku en/of het sleutelwoord van de Zweedse puzzel.

Uit de juiste inzendingen worden zes winnaars getrokken: drie voor de sudoku en drie voor de Zweedse puzzel. Ieder van hen krijgt het boek *Dagboek 1933. Het gevaar van extreemrechts* van Dirk Verhofstadt (zie Van de bovenste plank, p. 52). In het volgende nummer publiceren we de oplossingen. De winnaars worden persoonlijk gecontacteerd.

Oplossingen vorig nummer

Gele lijn sudoku: 458.763.192

Sleutelwoord Zweedse puzzel: rechtvaardigheid

De winnaars ontvangen elk het boek *Moeten vrouwen naakt zijn om in het museum te hangen?* van Christiane Struyven.

© De Puzzelaar

		5		1		8		
8		7	2		6			9
	3				4			2
								4
			8					
7	1		4					6
		8		2	7		9	
6		3		5				
	7	9	3					

gif		tongval	collectieve arbeids-overeenkomst	5	kalm!	uitermate	manier van lopen	tropische vetplant	zelfzuchtige	meisjes-naam	vader	brandbaar koord
alras			spil			winkel-attriboot						
12			berging			Am. munt						
lichaams-deel				6				niets	land in Azië			bijwoord
milieu-vriendelijk (voorvoeg-sel)					alarm-signaal				in memoriam		bijwoord	
lichaams-deel					ditto (afk.)	bezittelijk voornaam-woord	dit is		deel van een fuik		functie	
nut							danspas	3	zijrivier van de Donau			beleggen
			hond				tip			wijfjes-schaaap		
cent (afk.)			voorvoegsel			vlekken-water	noot	2		smart		
			erfactor			opinie-pelling			jongens-naam	afsluit-middel		
gezicht		buiten de lijn			dartel				maat-schappij	spijskaart		9
					plaats in Peru				bescha-mend		lidwoord	
						geheel verbruikt	Chinese afstands-maat	handels-reiziger	voedings-middel	1		voormalige Russische heerser
Oost-Europeaan	effen				seizoens-groente		plakken				visgerei	
	krijgsman						vroegere partner					
			vreemde taal						heden		kind zonder ouders	woorden-vloed
			schoeisel					11				
omslag		sluis				tussen (voor-voegsel)	schrijf-behoefte	bevestiging		elektrische eenheid van vermogen		
		goud						rond				
					wiskundig getal		rivier in Italië		ijzer-houdende grond	plaats in Amerika		
watersport					kon. atheneum			10				
bevel							gevoel				klompje planten	voorzien van
							rund				8	
		bordpapier							monniks-kleed	loofboom		4
		zonnegod								junkmail	individu-aliteit	
vlaktemaat					verlaagde toon		gewas				eerbetoon	
reisbeno-digheid					daar		zijde van een schip		karkas			
				7								

© De Puzzelaar

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

Dagboek 1933

Het gevaar van extreemrechts

Dirk Verhofstadt

Houtekiet, 2022

ISBN 9789052400099

Als overtuigd humanist en verdediger van de mensenrechten is Dirk Verhofstadt zich bewust van het gevaar van politiek extremisme: in *Dagboek 1933* lees je hoe Hitler in nazi-Duitsland in enkele maanden tijd de democratie de nek omdraaide

Extreemrechts is terug van nooit echt weggeveest. In Hongarije slaat de extreemrechtse regering van Viktor Orbán al jaren de plak. In Polen zorgt regeringspartij PiS, wat staat voor Recht en Rechtvaardigheid, voor de nodige democratische erosie. In oktober 2022 kwam extreemrechts aan de macht in Italië en leverde zelfs de premier, Giorgia Meloni. Elders in Europa voert extreemrechts de oppositie aan: in Nederland, Oostenrijk, Frankrijk ... staat ze sterk.

En we moeten het niet te ver zoeken natuurlijk: Vlaams Belang scoort goed in de laatste peilingen en zou in 2024 de grootste partij in Vlaanderen kunnen worden.

Oude wijn in nieuwe zakken

In *Dagboek 1933* trekt politiek filosoof Dirk Verhofstadt parallellen tussen de opkomst van het nazisme en het hedendaagse extreemrechts. Als kernlid van denktank Liberales schreef hij in het verleden boeken en essays over onder meer atheïsme, liberalisme, feminisme en de Holocaust. Als overtuigd humanist en verdediger van de mensenrechten is hij zich bewust van het gevaar van politiek extremisme.

“Geschiedenis herhaalt zich nooit, maar rijmt altijd een keer”, zingt Spinvis in het nummer

Oostende. De hedendaagse extreemrechtse partijen opereren vandaag in een heel andere context dan in de jaren dertig van de vorige eeuw. Verhofstadt toont aan dat er toch opvallend veel parallellen te trekken te zijn.

Propaganda bijvoorbeeld was een belangrijk onderdeel van het nazisme. Voor de eigen ideologie, maar vooral ook tegen specifieke bevolkingsgroepen - het Joodse volk voorop. Vandaag zien we dat extreemrechtse partijen tonnen (belasting)geld spenderen aan reclame op diverse sociale media. En opnieuw mag de waarheid hen niet in de weg staan. Het begrip ‘fake news’ mag dan van recente makelij zijn, het is allesbehalve een nieuw fenomeen. Het enige wat nieuw is, is dat sociale media nog efficiënter zijn om (des)informatie te verspreiden.

Tegen de lamp

In 1933 gingen de Duitse conservatieven ervan uit dat de nazi's, door hen aan de regering te laten deelnemen, vanzelf wel tegen de lamp zouden lopen. Hun partijprogramma was toch onhaalbaar en bovendien hadden ze geen ervaring om een land te leiden, zo werd gedacht. Maar zodra extreemrechts aan de macht komt, worden de democratische

instellingen, al dan niet op subtiele wijze, ontmanteld. De slagkracht van vakbonden wordt aan banden gelegd, de pers monddood gemaakt, de onafhankelijkheid van het gerecht opgeheven ... tot er geen kritische stemmen meer over zijn.

Zo gebeurde dus ook in nazi-Duitsland. De Duitse conservatieven werden gedreven door angst voor een communistische revolutie. De nazi's deden er alles aan om dat schrikbeeld uit te buiten. Op 27 februari 1933 werd het Rijksdaggebouw, het Duitse parlementsgebouw in Berlijn, in brand gestoken. De Nederlandse communist Marinus van der Lubbe werd als dader opgepakt. Historici zijn er nog steeds niet uit of hij de echte dader was of dat het een operatie van de nazi's onder valse vlag was. Hoe dan ook, het bood Hitler de mogelijkheid om elke vorm van oppositie buitenspel te zetten. De privéilities - de SA en de SS - schakelden stap voor stap alle dissidenten uit.

Hoe dat proces in ijtempo verloopt, lees je in *Dagboek 1933*. Verplichte lectuur voor elke democraat.

[bg]

Elisabeths vraag

Een wijsgerige rapsodie

Ronald Commers

Kvadrato, 2022

ISBN 9789464365498

Ronald Commers, emeritus hoogleraar, was als moraalfilosoof en ethicus jarenlang verbonden aan de Universiteit Gent, de Vrije Universiteit Brussel en het Limburgs Universitair Centrum. Hij publiceerde tal van boeken en artikels over de wijsgerige ethiek en de geschiedenis van de wijsbegeerte van de nieuwe tijden, alsook over de studie van de vrijmetselarij.

In *Elisabeths vraag* grijpt de auteur de briefwisseling tussen een prinses en een filosoof aan om uitgebreid en diepgaand te reflecteren over de broosheid van het bestaan. We hebben het over prinses Elisabeth van de Palts en filosoof en wiskundige René Descartes die, na een ontmoeting in 1640 aan het Hollandse hof in Den Haag, met elkaar corresponderden over allerlei filosofische, wiskundige en morele kwesties.

Elisabeths vraag heeft niet alleen als ondertitel, maar is een wijsgerige rapsodie. Het is een ideeënboek met een ongewone structuur, het omvat verschillende gelaagdheden en vereist een zekere inspanning van de lezer. Het boek resulteert in een nooit aflatende zoektocht naar kennis en begrijpen, een tocht die balanceert tussen wijsheid en vertwijfeling.

[hv]

Het verhaal van Rusland

Mythe en macht van Vladimir de Grote tot Vladimir Poetin

Orlando Figes

Nieuw Amsterdam, 2022

ISBN 9789046828021

De Russische president Vladimir Poetin heeft zich ontpopt als dé grote vijand van Oekraïne en het Westen. Om inzicht te krijgen in hoe de 'rationele' Poetin is kunnen overgaan tot de waanzinnige oorlog met Oekraïne en waarom een groot deel van de bevolking hem blijft steunen, is het verhelderend om je onder te dompelen in de Russische geschiedenis. Orlando Figes, een Britse historicus, schreef met *Het verhaal van Rusland* een boek dat toegankelijk is voor een breed publiek.

De Russische geschiedenis is er een van geweld en mythevorming. In dat opzicht verschilt ze niet fundamenteel van andere landen. Rusland heeft een traditie van sterke, autoritaire leiders. Machthebbers die toenadering zochten tot het Westen en voorzichtig openstonden voor democratische principes, werden steevast afgewisseld door zij die zich terugplooiden op een eigen 'Russische' koers, waarbij mythische denkbeelden nooit ver weg waren. Na het einde van de Sovjet-Unie werd Boris Jeltsin de eerste president van de Russische Federatie. Hij kreeg nooit echt vat op de enorme economische uitdagingen, waarna Vladimir Poetin opnieuw een autoritaire koers ging varen, met alle gevolgen van dien. Of er na Poetin weer een democratische dooi zal volgen, durft de auteur niet te voorspellen.

[bg]

Tegenvoets

Walter Van Steenbrugge en Johan Vande Lanotte

Sedert 2021

Podcasts online te beluisteren

Walter Van Steenbrugge en Johan Vande Lanotte representeren de *ars rhetorica* in hun podcasts *Tegenvoets*. Ze gaan in dialoog over actualiteit en maatschappij, en reflecteren over de Belgische en Europese wet. Kan je vaccinatie verplichten? Hoe verhoudt het recht zich tot privacy in een digitaal tijdperk? Of tot godsdienstvrijheid in een globaliserende wereld? De afwezigheid van een exact rechtsprekend orakel wijst mensen op hun eigen verantwoordelijkheid. Mensenwerk is nu eenmaal niet exact, het is gelimiteerd door eigen vermogen en kennis, alsook door context en tijd. Ondanks die zelfkennis streven mensen toch rechtvaardigheid na, om enige orde en gelijkwaardigheid te beschermen.

De podcasts leggen de complexiteit bloot van de interessante tijd waarin we leven, want ook de wet is onderhevig aan innovatie, veranderend gedachtegoed en praktische limieten. Zelfreflectie, voorzichtigheid en onpartijdigheid banen de weg voor de rede. De twee advocaten combineren metareflectie met concrete casussen en beargumenteren kwalitatief waar het recht sterk staat en waar het tekortschiet, de menselijkheid in acht genomen. Een aanrader, onzes inziens.

[!]

Baas over eigen gezondheid?

Een gesprek over de patiënt vandaag en morgen, georganiseerd door De Maakbare Mens vzw, op donderdag 20 april 2023 om 19.30 uur in Out of a Box in Antwerpen.

De geneeskunde en de gezondheidszorg zijn de laatste decennia sterk geëvolueerd. Niet alleen heeft er een technologische revolutie plaatsgevonden, ook 'de patiënt' zelf is veranderd. Waar die vroeger een vrij passieve houding tegenover een zorgverlener aannam en alleen hulp zocht als er een probleem was, lijken de rollen nu om te keren. De patiënt kreeg rechten en een grotere verantwoordelijkheid over de eigen gezondheid.

In dit gesprek staan we stil bij die evolutie. Wat is er veranderd? Is dat een positieve evolutie en waarvoor moeten we opletten? Waar gaat het uiteindelijk naartoe? Hoeveel verantwoordelijkheid voor onze gezondheid willen we dragen?

Met Delphine Lecompte, dichteres, Rudy Van Giel, gepensioneerde huisarts en schrijver, en Lieve Thienpont, psychiater en psychotherapeute. Met moderator Friedl' Lesage, VRT-presentatrice.

Meer informatie en inschrijvingen op: www.demaakbaremens.org

10 jaar LEIF West-Vlaanderen

LEIF West-Vlaanderen viert zijn 10-jarige bestaan met een symposium over waardige levenseindezorg, op zaterdag 22 april 2023 vanaf 15 uur in het BMCC in Brugge.

Denken en doen omtrent waardige levenseindezorg: 10 jaar informatieve en medische antwoorden. Symposium met Wim Distelmans, professor palliatieve geneeskunde, Luc Proot, LEIF West-Vlaanderen, coördinerend LEIFarts, en André Van Nieuwkerke, voorzitter LEIF West-Vlaanderen. Moderator van dienst is Jan Knudde, nethoofd van Radio 1.

Op het programma staan een panelgesprek over 10 jaar informatieve en medische dienstverlening, een panelgesprek over levenseinde in eigen regie, en intermezzo's met dans en muziek.

Meer informatie en inschrijvingen op: www.levenshuis.be/leif

Meer activiteiten en nieuwsberichten op: www.deMens.nu

Groeibos

We beginnen het stilaan te horen, ruiken en voelen: de lente is begonnen. Het is de periode waarin mensen samenkomen om het leven te vieren. Een geboorte, een huwelijk, een jubileum ... momenten waarop we even stilstaan bij verleden, heden én toekomst.

Het is ook het seizoen van de lentefeesten en de feesten vrijzinnige jeugd. Tijdens die feesten vieren we belangrijke scharniermomenten in het leven van een kind. Bij het lentefeest de overgang van kleuter- naar lagere school en bij het feest vrijzinnige jeugd de grote stap van lagere school naar middelbaar onderwijs.

Wil jij graag een mijlpaal vereeuwigen? Doe een gift en laat Natuurpunt en deMens.nu een stukje Groeibos planten. Voor jouw viering of die van een dierbare.

Voor elke 8 euro wordt er één boom geplant. Voor elke vier bomen schenken deMens.nu en de Instellingen voor Morele Dienstverlening een extra boom. Kies zelf hoeveel je bijdraagt. Vanaf 40 euro is je gift fiscaal aftrekbaar; Natuurpunt bezorgt je een fiscaal attest.

De voorbije jaren hebben we een Groeibos in Diepenbeek, Heldergerm en Holsbeek aangeplant. In het najaar van 2023 willen we met jouw steun een vierde Groeibos aanleggen.

Meer informatie op: www.lentefeest.be/groeibos

lentefeest.be/groeibos

Mensen en wetenschap, de verbinding

Mensen & Wetenschap en het Humanistisch Verbond organiseren een praktisch opleidingstraject onder de noemer 'Mensen en wetenschap, op zoek naar verbinding'. De inspiratiedagen bieden een combinatie van theoretische inzichten en workshops.

Hoe wetenschap en een humane samenleving kunnen worden gecombineerd, is niet altijd even duidelijk. Wetenschapscommunicatie en -dialoog zijn belangrijk, maar wat doen we daar als burger in het dagelijkse leven mee?

Het driedaagse opleidingstraject vindt plaats in de Promotiezaal D.201 op de Campus Etterbeek van de Vrije Universiteit Brussel, telkens van 10 tot 16 uur.

Op zaterdag 13 mei 2023, Humanisme en wetenschap vandaag, met Bart Van Kerckhove, Pieter Meurs en Adelheid Rigo.

Op zaterdag 3 juni 2023, Wetenschapscommunicatie en -dialoog, wat doen we ermee?, met Karen François en Bart Libbrecht.

Op zaterdag 9 september 2023, Mensen en wetenschap, de verbinding in de praktijk, met Johan Braeckman en Wietse Wiels.

Inschrijven is verplicht en kan naar keuze voor één of meerdere dagen.

Meer informatie en inschrijvingen op: www.mensen-wetenschap.be

13 MEI, 3 JUNI & 9 SEPTEMBER 2023
(vrije keuze om één of meerdere opleidingen te volgen)
VRIJE UNIVERSITEIT BRUSSEL
PROMOTIEZAAL D.201
PLEINLAAN 2 - 1050 BRUSSEL

SAVE THE DATE(S)!
Inspiratiedagen

MENSEN EN WETENSCHAP, OP ZOEK NAAR VERBINDING

Op het terrein

Emmanuel Reynaerts

© Shutterstock.com

Moreel consultants bij Defensie nemen de pen op en geven een inkijk in hun werk en werkomgeving

Het belang van gelijkwaardigheid

In 2022 werd in Glasgow de nieuwe versie van de Verklaring van Amsterdam van 1952 goedgekeurd. Daarin worden de fundamentele principes van het humanisme opgenomen. Wat opvalt, in vergelijking met andere levensbeschouwelijke referentieteksten, is de manier waarop dat document tot stand kwam: na een democratisch proces. Dat is geen toeval. Dialoog wordt door vrijzinnigen hoog in het vaandel gedragen en daar mogen we terecht fier op zijn.

Een paar weken geleden kwam een cliënt naar mijn bureau met vragen rond vrijzinnigheid. Trots op mijn vrijzinnige identiteit begon ik met veel zin aan het gesprek. Ik probeerde ook meer te weten te komen over de reden van de vraag en over de levensvisie van de cliënt zelf. Het werd mij snel duidelijk dat de cliënt worstelde met zijn eigen levensbeschouwing en dacht geen levensvisie te hebben. Het gesprek begon anders te lopen dan verwacht.

Toen ik een paar weken later een ontmoeting met aalmoezeniers van andere legers had, tijdens een internationale militaire conferentie in Kopenhagen, dacht ik terug aan het gesprek met de cliënt, dit keer in het kader van een interlevensbeschouwelijke dialoog. En toen wist ik opnieuw wat mij al eerder was opgevallen: voor mij is dialoog een vanzelfsprekendheid, maar dat is niet voor iedereen zo. Zeker als het om levensbeschouwelijke kwesties gaat. Onze overtuiging raakt inderdaad aan onze identiteit en vormt dus de referentie bij uitstek van elke persoon. Gesprekken daarover voeren, impliceert dus volgens mij ook een beetje om die identiteit in vraag te durven stellen. En net dat is niet voor iedereen eenvoudig, laat staan vanzelfsprekend. Dat die gesprekken niet neutraal zijn, wisten we al. Maar beseffen

de cliënten dat evenzeer? Weten ze welke consequenties het gesprek kan hebben? Houdt dialoog dus een risico in? Onder andere in een interlevensbeschouwelijke context kan die vraag relevant zijn.

Naast vertrouwen en respect is het daarom voor elke dialoog fundamenteel - volgens mij, maar ik ben volkomen bereid om daarover in dialoog te gaan - dat iedere deelnemer de andere actoren als gelijkwaardig beschouwt. Nog belangrijker is dat alle actoren ervan overtuigd zijn dat elke overtuiging evenveel waard is. Zolang gesprekspartners de indruk hebben dat ze ofwel beter zijn, ofwel zich moeten rechtvaardigen, ofwel ondergeschikt zijn, is er iets mis. Anders gezegd, er mag geen hiërarchie zijn tussen de identiteit en de eigenheid van elke persoon. En dat vraagt meer dan een niet-beoordelende houding van de moreel consultant. Dat moet van beide kanten komen. Je mag de ander nog zozeer als gelijkwaardig beschouwen, zolang die jou of zichzelf niet als dusdanig ziet, is er werk aan de winkel.

Dat is precies wat mij tijdens het gesprek met mijn cliënt was opgevallen: de cliënt luisterde naar mij als een soort vrijzinnig orakel, en dat ben ik zeker niet. Alhoewel ik mijn gesprekspartner als evenwaardig beschouwde, was dat niet wederzijds. Zo ontstond een onevenwicht, hoewel ik daartoe geen enkele aanleiding wilde geven - zeker niet bewust. Dat heeft ervoor gezorgd dat ik mij ongemakkelijk voelde en een rol kreeg toebedeeld die ik niet wilde opnemen. Toen herinnerde ik mij een uitspraak tijdens een van mijn eerste vormingsmomenten als vrijwillig moreel consultant, ondertussen bijna vijftien jaar geleden: "Voor een moreel consultant is elk cliëntgesprek een leermoment." Dat is nu nogmaals bewezen.

Berichten van Ben

© Shutterstock.com

Ben is een gedetineerde in de penitentiaire instelling van Oudenaarde. Om privacyredenen is Ben een schuilnaam

Onszelf niet langer voor het lapje houden

Het is momenteel ramadan en dat is dadeltijd voor mij. Ik heb Algerijnse en Saudische dadels gekregen. Iedereen heeft trouwens minstens een kilogram dadels van de moslimgemeenschap ontvangen. Voor de smulpapen is dit een goede periode. 's Avonds krijgen de moslims hun maaltijd van de gevangenis geserveerd, maar het merendeel van hen kookt zelf tijdens de vastenmaand. Dat betekent dat ze de door de gevangeniskeuken bereide maaltijden weggeven en er zijn er die zich daar tegoed aan doen. Zelf ben ik die kost bijna beu gegeten en ben ik tevreden met mijn dagelijkse portie. Doorgaans bereid ik 's avonds zelf wat. Vandaag had ik zin in pizza, dus na de ochtendwandeling, waar ik een uurtje aan lichaamsbeweging deed, nam ik een douche en bereidde ik mijn deeg. Na het middagjournaal was mijn deeg voldoende gerezen om mijn eerste pizza klaar te maken. Omstreeks halfdrie heb ik die verorberd. De volgende pizza staat al klaar in de pan, afgedekt met aluminiumfolie, en zal rond 18.30 uur geofferd worden.

De gymzaal is weer toegankelijk voor publiek, al is het toegelaten aantal deelnemers drastisch gereduceerd. De toezichthoudende beampte en de 'fitnessfatik' zijn bij elke sessie aanwezig, met daarbij maximum vier andere personen die afzonderlijk van elkaar dienen te sporten. Vóór de pandemie kon een groep van vijftien personen in de fitnesszaal en had iedereen de gelegenheid om er zich drie keer per week te gaan afmatten. Nu is er slechts een bepaald moment waarop men toegang tot de gym krijgt. Gelukkig doe ik genoeg aan heffen en sjouwen op de werkplek en mis ik zelf weinig of niets. Anderen daarentegen ... Waar we voorheen driemaal per week de gelegenheid hadden om te fietsen, zullen we ons voortaan met een enkele rit per week tevreden moeten stellen. Wie het kleine niet eert ...

Na het contact met het thuisfront zal ik mijn verwachtingen wat de virtuele rondleiding door het huis van mijn dierbaren betreft, flink moeten temperen. Blijkbaar moeten ze in de nabijheid van de woonkamer blijven om een goede wiferverbinding te hebben ... Eventjes met de tablet door het hele pand lopen, zou een mogelijke verbreking van de link met zich meebrengen en zomaar opnieuw verbinden in mijn situatie gaat niet. Jammer, maar helaas. Gelukkig ben ik reeds een bekwame verwerker van teleurstelling(en), dus die opdoffer kan er nog wel bij. Eigenlijk meer een muggenbeet in verhouding tot andere vormen van aan diggelen geslagen hoop. Dit is slechts een technologische limiet en geen waardeoordeel over je mens-zijn. Onderhand is deze povere pugilist bijna gewend geraakt aan het plotsklaps staren naar de hemel, of beter gezegd het plafond, na weer eens een uppercut te hebben geïncasseerd. Ik heb steeds meer tijd nodig om mezelf van het canvas los te maken en om weer recht te krabbelen. Gelukkig is er nog veerkracht voorhanden om de sportieve strijd voort te zetten.

Al begin ik me er hoe langer hoe meer bewust van te worden dat het een verloren strijd is: 'nog is Polen niet verloren', geldt niet meer ... Me tot de goede sint op zijn schimmel richten, biedt meer kans op slagen dan de huidige route ernstig te blijven nemen. Aan frivole fictie heb ik weinig, dus gaan we onszelf niet langer voor het lapje houden, dat frustrert alleen maar. Als de vruchteloze verzoeken zich opstapelen, dan beter rauw realisme gekruid met sportiviteitszin - à la fair play. Een rode kaart krijgen na een of meer ernstige overtredingen is terecht. Echter, iemand met rood op de bank laten plaatsnemen en hem nog laten opwarmen alsof hij het veld weer gaat betreden, lijkt me onzinnig.

Tinneke Beeckman

Tinneke Beeckman is filosofe en schrijfster

© Bob Van Mol

De wereld leefbaar houden

Vandaag hoef je je niet meer te beperken tot het saaie, soms onaangename leven op aarde. Je kan de virtuele wereld binnenstappen, een omgeving die door een computer wordt gesimuleerd. Uit de fysieke wereld heb je niets meer nodig, behalve een scherm, een internetverbinding en een programma.

De virtuele wereld lijkt nieuw, maar de droom erachter is oud: zonder aardse lichaam leven. In *De Staat* betoogt Plato al dat ziel en lichaam gescheiden zijn. De ziel is het betere, onsterfelijke deel. Tijdens het leven zit de ziel opgesloten in het lichaam, dat Plato als een kerker omschrijft. De dood bevrijdt de ziel van die kwallingen. Na de dood verhuist de ziel naar andere lichamen.

De christelijke traditie onderscheidt ook de onsterfelijke ziel van het sterfelijke lichaam. Na hun dood kunnen Christus' volgelingen het Rijk Gods betreden. Hun aardse lichaam verdwijnt en hun ziel wordt door een opstandingslichaam overkleed. Lichaam en ziel zijn dus niet gewoon gescheiden, de ziel is het betere deel. Het aardse lichaam is - sinds de erfzonde - de bron van het kwade, van begeerte, tekort en lijden.

Maar wat kan een ziel zijn, als die geen enkele lichamelijke verwijzing heeft? Ik heb het me al proberen voor te stellen, maar het lukt niet goed. Zonder een band met het materiële, het fysieke, verlies je wat je bent - hoe ondefinieerbaar je identiteit verder mag zijn. Geboorte en jeugd, vergankelijkheid en ouderdom maken elke mens tot wie die is. Hetzelfde geldt voor de geboorteplaats, cultuur, familie, taal, context. Uiteraard verandert je identiteit in de loop van je leven en staat niets op voorhand vast. Maar ze krijgt op een of andere manier altijd door de fysieke wereld betekenis.

De ziel echter is een abstract, onbepaald begrip. Ze heeft geen taal, kleur, leeftijd; geen plek, moment; geen connectie met anderen. Dat aspect van de christelijke voorstelling wordt duidelijk als je kijkt naar de goede boodschap die missionarissen bij inheemse volkeren verkondigden. Zij stimuleerden de lokale bevolking om zich om hun individuele zielenheil te bekommeren. De band met lokale praktijken, heilige plaatsen - zoals begraafplaatsen - en voorouders werd verbroken. De ziel staat los van een context om te kunnen zijn wie die is. In die zin heeft de christelijke leer een individualiserend effect.

Op een vreemde manier lijkt me het virtuele leven hierin te passen: het gaat er alleen nog om het zelf, en liefst zonder lichaam. Dat lichaam is maakbaar, veranderbaar, fluïde. Voorlopig nog sterfelijk, maar liefst wordt ook dat probleem opgelost. Dat is de droom van het transhumanisme. En zo lijkt de mens op een wezen dat geen levende omgeving meer nodig heeft. Je bent een virtueel product in een geglobaliseerde wereld, steeds veranderend en verplaatsbaar, overal inzetbaar. Maar tegelijk inwisselbaar, overbodig en betekenisloos.

Terwijl de virtuele zielen een artificiële wereld binnenstappen, beleeft het leven op aarde in al zijn vormen een diepe crisis. Dat kan de virtuele wereld des te aantrekkelijker maken - een veilige ruimte, ver weg van het huis dat in brand staat. Maar dat alles neemt niet weg dat mensen hun kennis, inzicht en verbeelding nodig zullen hebben om de wereld leefbaar te houden. Alles kan een illusie lijken. Maar die opdracht kan niet als een illusie worden weggezet.

De virtuele mens

Illustratie © Davien Dierickx

WIJ ZIJN ER VOOR JOU!

In een huisvandeMens kan je terecht voor: informatie (o.a. waardig levenseinde) - gesprekken - vrijzinnig humanistische plechtigheden - gemeenschapsvormende activiteiten - vrijwilligerswerk

Provincie Antwerpen

Jan Van Rijswijcklaan 96
2018 Antwerpen
03 259 10 80
antwerpen@deMens.nu

Lantaarnpad 20
2200 Herentals
014 85 92 90
herentals@deMens.nu

Begijnhofstraat 4
2500 Lier
014 85 92 90
lier@deMens.nu

Hendrik Consciencestraat 9
2800 Mechelen
015 45 02 25
mechelen@deMens.nu

Laar 2 bus 2
2400 Mol
014 85 92 90
mol@deMens.nu

Begijnenstraat 53
2300 Turnhout
014 42 75 31
turnhout@deMens.nu

Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Saintelettesquare 17
1000 Brussel
02 242 36 02
brussel@deMens.nu

Campus Etterbeek VUB
Pleinlaan 2
Site Willy Van Der Meeren
Lokaal P3.0.DE10, gele units
1050 Brussel

Provincie Limburg

Klokkestraat 4 bus 1
3740 Bilzen
089 30 95 60
bilzen@deMens.nu

Opitterstraat 20
3960 Bree
089 73 05 00
bree@deMens.nu

Grotestraat 10
3600 Genk
089 51 80 40
genk@deMens.nu

Albrecht Rodenbachstraat 18
3500 Hasselt
011 21 06 54
hasselt@deMens.nu

Koningstraat 49
3970 Leopoldsburg
011 51 62 00
leopoldsburg@deMens.nu

Hertog Jan Plein 24
3920 Lommel
011 34 05 40
lommel@deMens.nu

Rijksweg 380
3630 Maasmechelen
089 77 74 21
maasmechelen@deMens.nu

Kazernestraat 10 bus 1
3800 Sint-Truiden
011 88 41 17
sinttruiden@deMens.nu

Vlasmarkt 11
3700 Tongeren
012 45 91 30
tongeren@deMens.nu

Provincie Oost-Vlaanderen

Koolstraat 80-82
9300 Aalst
053 77 54 44
aalst@deMens.nu

Boelare 131
9900 Eeklo
09 218 73 50
eeklo@deMens.nu

Kantienberg 9
9000 Gent
09 233 52 26
gent@deMens.nu

Zuidstraat 13
9600 Ronse
055 21 49 69
ronse@deMens.nu

Stationsplein 22
9100 Sint-Niklaas
03 777 20 87
sintniklaas@deMens.nu

Hoogstraat 42
9620 Zottegem
09 326 85 70
zottegem@deMens.nu

Provincie Vlaams-Brabant

Leuvensestraat 28
3200 Aarschot
013 32 53 09
aarschot@deMens.nu

Koning Albertstraat 87
3290 Diest
013 32 53 09
diest@deMens.nu

Molenborre 28 bus 2
1500 Halle
02 383 10 50
halle@deMens.nu

Brusselsestraat 203
3000 Leuven
016 23 56 35
leuven@deMens.nu

Beauduinstraat 91 bus 1
3300 Tienen
016 81 86 70
tienens@deMens.nu

Frans Geldersstraat 23
1800 Vilvoorde
02 253 78 54
vilvoorde@deMens.nu

Provincie West-Vlaanderen

Hauwerstraat 3C
8000 Brugge
050 33 59 75
brugge@deMens.nu

Esenweg 30
8600 Diksmuide
051 55 01 60
diksmuide@deMens.nu

Korte Torhoutstraat 4
8900 Ieper
057 23 06 30
ieper@deMens.nu

Galopperstraat 48
8670 Koksijde
058 52 08 94
koksijde@deMens.nu

Overleiestraat 15A
8500 Kortrijk
056 25 27 51
kortrijk@deMens.nu

Godshuislaan 94
8800 Roeselare
051 26 28 20
roeselare@deMens.nu

De huizenvandeMens zijn
een initiatief van deMens.nu

Meer info op
www.deMens.nu

